

Мастак у інтэр'еры горада

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

У сталіцы на рагу Камсамольскай і Рэвалюцыйнай адкрылася штогадовая выстава «Мастак і горад». Гэтым разам яна прысвечана творчасці выдатнага жывапісца Леаніда Шчамялява. На вялікіх шчытах размешчаны рэпрадукцыі 34 карцін майстра. Выявы суправаджаюцца біяграфіяй аўтара і тлумачальнымі тэкстамі. Акрамя таго на плакатах, пастаўленых на мальберты і размешчаных вакол вулічнага гадзінніка, распавядаецца гісторыя праекта ад першай выставы да сённяшняга дня. Сам праект для Мінска ўжо традыцыйны. Упершыню выстава рэпрадукцый адбылася ў 2012 годзе. З таго часу «Мастак і горад» знаёміць мінчукоў і гасцей сталіцы з асобамі і з'явамі нашай выяўленчай культуры, актуальнымі для беларускага грамадства незалежна ад іх гістарычнага ўзросту.

ст. 2

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ,

З дапамогай банкаўскай карткі газеты можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

АДРАДЗІЦЬ БЫЛУЮ СЯДЗІБУ

Сёння мы распавядзем пра сядзібу роду Раецкіх-Верашчакаў-Жалтоўскіх у Карэліцкім раёне, якая нарэшце дачакалася добрага лёсу.

ст. 5

Інтэрв'ю ў нумар

КОЖНЫ ВЫПАДАК — ІНДЫВІДУАЛЬНЫ...

Аб працы аднаго з самых незвычайных структурных падраздзяленняў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь распавядае загадкава сектара мастацтвазнаўцаў-экспертаў па вывазе культурных каштоўнасцяў з тэрыторыі нашай краіны Алена Зігмантовіч.

ст. 6

Дакументы эпохі

ЛЯ СВЯШЧЭННЫХ СЦЕН І КАЗЕМАТАЎ

Колішні інспектар па ахове помнікаў гісторыі, культуры і архітэктуры Міністэрства культуры БССР — пра работу па праектаванні і будаўніцтве мемарыяла "Брэсцкая крэпасць-герой".

ст. 14 — 15

9171994478007 21022

Новыя прызначэнні і штодзённая праца

25 мая адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў Міністэрства. Дзякуючы сродкам відэасувязі, удзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Адбылося прадстаўленне новапрызначаных супрацоўнікаў цэнтральнага апарата Міністэрства культуры. Пасадку начальніка аддзела ўстаноў адукацыі заняла Марына Юркевіч, якая перад прызначэннем працавала намеснікам дэкана факультэта павышэння кваліфікацыі педагогічных работнікаў Мінскага гарадскога інстытута развіцця адукацыі. На пасадку

намесніка начальніка аддзела міжнароднага супрацоўніцтва і інфармацыйнага забеспячэння прызначана Вольга Паўлава, якая будзе выконваць таксама абавязкі памочніцы міністра культуры.

17 мая адбыўся візіт Анатолія Маркевіча ў горад Бяроза Брэсцкай вобласці, дзе плануецца стварэнне мемарыяльнага комплексу на месцы канцэнтрацыйна-

нага лагера, які дзейнічаў у 1934 — 1939 гадах. У сувязі з гэтым паступіла прапанова аб задзейнічаны памішканняў у адным з будынкаў колішняга лагера для стварэння экспазіцыі, прысвечанай гісторыі гэтага месца. Група спецыялістаў з ліку супрацоўнікаў Нацыянальнага гістарычнага

музея ў супрацоўніцтве з прадстаўнікамі мясцовых органаў улады і работнікамі сферы культуры прымае ўдзел у вырашэнні алгарытму далейшай работы над стварэннем мемарыяла. У выніку мусіць быць прадстаўлена канцэпцыя вырашэння гэтага пытання.

Ад беларусаў свету

Папраўшы міжнароднае права

Алена ЛАЗАРАВА, прадстаўнік Саюза беларусаў Латвіі, Рыжскага беларуска-грамадства "Прамень", член Кансультацыйнага камітэта прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый нацыянальных меншасцяў пры Міністэрстве культуры Латвійскай Рэспублікі:

"24 мая падчас правядзення Чэмпіянату свету па хакеі ў Рызе адбыліся нечаканыя падзеі, якія ўскалыхнулі не толькі латвійскую грамадскасць, але і мелі міжнародны рэзананс.

Каля гасцініцы "Латвія", дзе прахвіваюць зборныя каманд-удзельніц чэмпіянату, мэр Рыгі Марцінш Стакіс, які надаўна выконвае свае абавязкі, зняў дзверы і сцяг Рэспублікі Беларусь і замяніў яго на бел-чырвона-белы. Яшчэ ў пяці месцах, дзе размяшчаліся сцяг краін-удзельніц чэмпіянату, дзверы і сцяг Рэспублікі Беларусь былі заменены на сцяг Міжнароднай хакейнай федэрацыі. Аднак ужо 25 мая Рэнэ Фазель, прэзідэнт Міжнароднай хакейнай федэрацыі, у сваёй афіцыйнай заяве асудзіў гэтыя дзеянні Латвіі, як арганізатара чэмпіянату свету па хакеі, і запатрабаваў прыбраць неадпаведнае міжнароднаму пратэколу сцягі.

Ёсць правільны размяшчэння дзверэй і сцягоў падчас правядзення афіцыйных міжнародных мерапрыемстваў і іх неабходна выконваць арганізатару падобных мерапрыемстваў. Спалдар Стакіс гэта прызнаў, і пазней неадпаведнае міжнароднаму ўстаноўкам сцягі былі знятыя.

Хакейна каманда Рэспублікі Беларусь працягвае свой выступ у чэмпіянаце, аднак удзел міністра замежных спраў Латвіі Эдгара Рынкевіча ў гэтых падзеях прывяло да таго, што дзве суседнія краіны апынуліся ў дыпламатычным крызісе.

Са свайго боку мы выступаем за больш хуткае ўрэгуляванне недарэчнага канфлікту. Сфера культуры заўсёды застаецца адкрытай для далейшага супрацоўніцтва, як, зрэшты, і спорт павінен прыносіць радасць як удзельнікам, так і жаўнерам. Цяперашняму кіраўніцтву горада Рыгі хачу пажадаць працаваць у рамках сваёй кампетэнцыі, паводзіць і выконваць міжнароднае права і будаваць добра-суседскія адносіны з Беларуссю".

Людміла АННУС, кіраўнік беларускага грамадства "Сябры" (Нарва, Эстонія), член Кансультацыйнага савета па справах беларусаў замежжя пры МЗС Рэспублікі Беларусь:

Ад імя членаў праўлення беларускага грамадства "Сябры" з Эстоніі хачу выказаць наша агульнае абурэнне ў сувязі з апошняй падзеяй у Рызе. Выклікае здзіўленне, калі мэр і міністр замежных спраў Латвіі ў парушэнне міжнародных пагадненняў здымаюць дзяржаўны сцяг РБ і мяняюць яго на бел-чырвона-белы. Культурныя межы міжнароднага права былі парушаны, безумоўна.

Ёсць краіна, ёсць яе дзяржаўныя сімвалы і НІХТО, акрамя самой краіны не можа іх змяняць. На жаль, у апошні час пайшла так званая вайна сцягоў... У Стакгольме на Чэмпіянаце свету па фігурным катанні прыбылі сцяг Расіі, які ў Варшаве — на чэмпіянаце па шашках...

У гэтай сувязі хацелася б запытацца ў далдзеньных спадароў з Рыгі: а калі б у 2014 годзе ў добразвучным Мінску на Чэмпіянаце свету прыбылі дзяржаўны сцяг Латвіі? Як бы вы гэта ўспрынялі?

Лічым, што ўсе напады на нашу гістарычную Радзіму надуманыя і відэаочна справакаваныя дзеля звяржэння не асабіста Лукашэнкі, а таго ладу, які дапамагае Беларусі жыць у міры і спакоі.

Беларусы Рэгіянальнай грамадскай арганізацыі нацыянальна-культурнай аўтаноміі беларусаў у Томскай вобласці таксама выказалі заклічачнасць у сувязі з бесперсудковым дзеяннем мэра горада Рыгі і міністра замежных спраў Латвіі:

"24 мая мэр Рыгі Марцінш Стакіс і міністр замежных спраў Латвіі Эдгар Рынкевіч замянілі дзяржаўны сцяг Беларусі ў цэнтры латвійскай сталіцы на бел-чырвона-белы, тым самым перакрэслішы ўсе дыпламатычныя і пратэакольнае працэдуры. Далдзенае дзеянне выходзіць за межы прынятых ва ўсім свеце традыцый і супярэчыць нормам міжнароднага права.

Усё гэта можа негатыўна адбіцца на дзяржаўных грамадзянах і спартсменах, якія зараз знаходзяцца за межамі рэспублікі. Спорт традыцыйна знаходзіцца па-за палітыкай, як, зрэшты, і культура.

Мы не можам прыняць самавольнае дзеянні прадстаўнікоў латвійскай улады. Не факт, што яны адказваюць і ўнутраным інтарсам інтэрнацыянальнага горада Рыгі, у якім жывуць людзі розных нацыянальнасцяў.

Замена сцяга на Чэмпіянаце свету можа стаць адным з чарговых дзеянняў, накіраваных супраць Рэспублікі Беларусь. У беларускага народа дастаткова сіл, волі і магчымасцяў для таго, каб самастойна вырашыць свой лёс".

Фонды ажывуць у "чырвоных казармах"

Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, а таксама Брэсцкім абласным і Бярозаўскім раённым выканаўчымі камітэтамі быў абвешчаны конкурс эскізных праектаў стварэння (рэканструкцыі) памятнага знака на месцы Бяроза-Картузскага канцэнтрацыйнага лагера ў горадзе Бяроза Брэсцкай вобласці (аб гісторыі гэтага месца "К" пісала ў нумары № 20 ад 15 мая).

Аб перспектывах узнікнення гэтага мемарыяла распавядае намеснік старшын Бярозаўскага раённага выканаўчага камітэта Леанід КАЧЫНА.

— Сёння на тэрыторыі колішняга канцэнтрацыйнага лагера, які дзейнічаў у 1934 — 1939 гадах, знаходзіцца памятны знак, усталяваны ў 1962 годзе. Для таго,

каб паглыбіць веды аб гэтым месцы і раскрыць яго трагічную гісторыю, арганізаваны конкурс, па выніках якога, з удзелам мясцовых уладаў і грамадскіх арганізацый, будзе вызначана, якім мемавітам чынам на базе існага аб'екта мусіць быць створаны новы, пашыраны мемарыял.

Сёння тэрыторыя была-то канцлагера добраўпарад-

каваная. Побач знаходзіцца рэшткі былога кляштара картэзіянцаў XVII стагоддзя, уключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Непасрэдна будынкі былых царскіх казармаў, у якіх некалі размяшчаліся памішканні лагера, цяпер выкарыстоўваюцца пад гандлёвыя кропкі, цэнтры культурнага адпачынку і занятасці насельніцтва.

Падчас візіту міністра культуры краіны Анатолія Маркевіча ў Бярозу 17 мая была агучана прапанова вылучыць у будынку так званых "чырвоных казарм" тры памяшканні для стварэння экспазіцыі, прысвечанай

падзеям, якія адбываліся ў канцэнтрацыйным лагерах. Міністэрствам культуры вызначаны эксперты, разам з якімі мы будзем займацца пошукам канцэпцыі будучай экспазіцыі. Яна мусіць быць выкананая на высокім прафесійным узроўні з выкарыстаннем сучасных інтэрактыўных тэхналогій. Сёння ў Бярозаўскім краязнаўчым музеі ўжо існуе экспазіцыя, прысвечаная гісторыі лагера, але частка матэрыялаў таксама захоўваецца ў фондах — яны могуць быць выкарыстаныя пры напauненні новага мемарыяла.

Мастак у інтэр'еры горада

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Першая экспазіцыя ладзілася на плошчы Коласа і была прысвечана Марку Шагалу. Жыццё і творчасць гэтага мастака, які прыдбаў славу пад вішэцкім небам стагоддзе таму, па мерках нашага хуткальнянага часу балай што "сівая даўніна".

А Леанід Шчамялёў пайшоў з жыцця зусім нядаўна — так што людзі, якія ведалі яго асабіста ці ведаюць ягоную творчасць, яшчэ нават не паспелі звывуцца з думкай, што яго ўжо няма. Фактычна, гэта выстава памяці выдатнага творцы, аднаго з тых, хто заклаў падмурак нашай нацыянальнай выяўленчай культуры.

Фота Тацішчы МАТУСЕВІЧ

Я часта кажу пра беларускую сціпласць, якая не дазваляе нам адэкватна ацэньваць нашых геніяў. Маўляў, недзе лепей ёсць. Але калі па справе, дык такой унікальнай творчай асобы як Леанід Дзмітрыевіч нідзе няма і ніколі не будзе. Гэта наш нацыянальны ўнёсак ў сусветную эстэтыку.

Мне давалося прысутнічаць на прэс-канферэнцыі, што папярэднічала вернісажу. На ёй бралі слова прадстаўнікі гарадской улады, Музея горада, Галерэі Шчамялёва і банку ВТБ — неадменнага спонсара і генеральнага партнёра праекта. Яны згадалі, як усё пачыналася, як ладзілася і ўдасканальвалася камунікацыя паміж задзейнічанымі ў праект партнёрамі, зазіралі ў будучыню. Прыгадалі, што напачатку праекта некаторыя з тых, ад каго залежала даць праекту зямельнае святло вагаліся, бо не маглі вызначыць: гэта новая і эфектыўная форма прапаганды культуры ці прафанцыя

масташтва. Маўляў, надта ж назвычайта тое, што музэйныя каштоўнасці, для ўспрымання якіх патрабуюцца спецыяльная атмосфера і настрой глядача, дэманструюцца (хай нават у форме рэпрадукцый), пасярод вулічнага тлуму. Сёння так пытанні ўжо ніхто не ставіць. Праект засведчыў сваю жыццязольнасць.

Праўда, з таго сумоўя і з непасрэдных уражанняў ад выставы я так і не зразуму, чаму трэба было пераносіць гэту выставу з плошчы, дзе яна добра прылягала, на новае месца. Пешаходная Камсамольская — гэта някепка, але, як па мне, дык на ёй такая экспазіцыя ўспрымашча немагштабнай адносна прасторы. Я б сказаў, "буійным", паводле стыльсцікі, творам Шчамялёва тут цеснавата.

Арганізатары ж спадзяюцца, што і на гэтай прасторы выстава знойдзе сваіх глядацоў. Тым больш, што на гарадскія свята пачаў будаць разгорнуты кірмашы. Так што пойдзе чалавек па шопінг, а, глядзіш, і закране вокам узоры высокага масташтва.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

КУЛЬТУРА ШТОДЗЕННАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛІ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) ВЫСТАВА З КАРТЭЖА 1991 ГОДА

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
 Рэдакцыйнае пасаваченне № 637. Выдавецтва інфармацыйна-рэспубліканскай Беларусі.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юры КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Тацішча ПАШЭНЬКА; **рэдактар аддзела**: Яўген РАЎІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Зміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНДЛІВІЧ, Надзея КУВЕРКА, Антон РЫДАК, Ілья СВІРЫН, Арыя МАРЫЯСВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД.
 Сайт: www.kimpres.by. E-mail: kultura@ut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч.4. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Факс: (017) 286 07 97, 334 57 41.
 Выдавецтва — Рэдакцыйна-выдавчая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
 Прыёмная: (017) 334 57 41.
 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Ч.4. Тэлефоны: (017) 334 57 23.
Аўтары і аўтарытэты наведваюцца праз выданне імя і імя па бацьку, **папулярныя асобы** (нумары папяршата, дату выдання, кіны і калі выданыя **папяршата, асабісты аўтарытэты**, асноўнае месца працы, зваротны адрас).
 Аўтарскія руплікі не рэзнуюцца і не вяртаюцца. Меркаваны аўтар можаць не адпавядаць пункту гварэння рэдакцыі. Аўтары нясучь адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
 *Матэрыял на правах рэкламы.
 © "Культура", 2021. Наклад 2874. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
 Папяршата ў друку 28.05.2021 і 17.00. Замова 1206.
 Распуліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусі Дом друку".
 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1.
 ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

31 мая з 10.00 да 11.00 у Стаўбцоўскім раённым выканаўчым камітэце (г. Стоўбцы, вул. Ленінская, 45) міністр культуры Анатолія Маркевіч правядзе прамую тэлефонную лінію па нумары тэлефона 8 01717 51529, а таксама з 11.00 прыём грамадзян. Папярэдні запіс на прыём па тэлефоне: 8 01717 77520.

САГА пра Беларусь

Суайчыннікі

У Год народнага адзінства "К" не магла абмінуць увагай такі важны аспект, як жыццё нашых суайчыннікаў за мяжой. Праз Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур наша газета звярнулася да прадстаўнікоў беларускай дыяспары з розных краін свету. Сёння на пытанні "Культуры" адказвае прэзідэнт Самарскай абласной грамадскай арганізацыі беларусаў і выхадцаў з Беларусі "Руска-Беларускае Братэрства 2000" Ірына ГЛУСКАЯ:

— Колькі слоў пра вашу супольнасць, яе гісторыю, удзельнікаў, самыя цікавыя практы, рэалізаваць вамі.

— Самарская абласная грамадская арганізацыя беларусаў і выхадцаў з Рэспублікі Беларусь (САГА) "Руска-Беларускае Братэрства 2000" створана ў снежні 1999 года, афіцыйна зарэгістравана 27 красавіка 2000 года.

У Самарскай вобласці жыве больш за 9 тысяч беларусаў і выхадцаў з Беларусі і наша дзейнасць накіравана ў першую чаргу на гэтую катэгорыю жыхароў рэгіёна, але разам з тым, з самабытнай беларускай культурай мы знаёмім і іншыя народы, якія жывуць на самарскай зямлі.

Праектаў шмат, большасць з якіх традыцыйна сталі штогадовымі. Да іх можна аднесці беларускі дзіцяча-юнацкі фестываль-конкурс мастацтваў "Беларусь — мая песня!", які праводзіцца з 2005 года, і конкурс-фестываль дзіцяча-юнацкага мастацтва "Едінства" — з 2003 года. Гэтыя два творчыя Форумы пачыналіся як абласныя мерапрыемствы. Сёння — гэта ўжо Міжнародныя фестывалі, у якіх прымаюць удзел салісты і творчыя калектывы з розных рэгіёнаў Расіі, краін блізкага і далёкага замежжа.

Вельмі важным для нас з'яўляецца рэалізацыя сацыяльна значнага праекта — складанне Рэестра воінаў, якія пайшлі на вайну з Куйбышаўскай вобласці і загінулі, абараняючы і вызваляючы Беларусь, і пахаваны ў беларускай зямлі.

Назва праекты, якія можна назваць умоўна завершанымі. У жніўні 2015 года беларусы Самарскай вобласці адгулялі беларускае высялле і не пастаювачнае, а сапраўднае, з улікам самабытнай беларускай культуры і традыцый.

У самым сэрцы Расіі на волжскіх берагах наша арганізацыя выступіла ініцыятарам стварэння незабытнай падзеі з нацыянальным каларытам. Жаніў і нявесце ідоля спадабаўся, нашу ініцыятыву падтрымалі і бацькі маладых з абодвух бакоў.

Асабліваю ўвагу і падтрымку беларускае высялле займала і з боку Дома друж-

марскай вобласці на сваю гістарычную радзіму — Рэспубліку Беларусь; чашвёртая група — удзел творчых калектываў САГА у нацыянальных беларускіх прэзентацыях, выставах і іншых мерапрыемствах Самарскай вобласці, Расійскай Федэрацыі, Рэспублікі Беларусь і Саюзнай

Ірына Глуская (у цэнтры) і ўдзельніцы вاکальнага ансамбля "Каданс".

дзяржавы; пятая група — супрацоўніцтва САГА з нацыянальнымі аб'яднаннямі іншых этнасаў, якія пражываюць у Самарскай вобласці, Расійскай Федэрацыі, бліжкім і далёкім замежжы.

Пра арганізацыю створаны і рэгулярна выступаюць на ўсіх мерапрыемствах: беларускі вакальны ансамбль "Сузор'е", мастацкі кіраўнік Алена Аляксандраўна Кірылава, беларускі вакальны ансамбль "Каданс" і яго спадарожнік — Узорны дзіцячы вакальны ансамбль "Очарование", мастацкі кіраўнік Іна Ігараўна Сухачэўская, харэаграфічны ансамбль "Саброўкі" і "Мозаіка", мастацкі кіраўнік Наталія Іванаўна Меліхава, сямейны вакальны калектыв "Крыніца". Гэтыя творчыя калектывы сталі візітнай карткай беларусаў, якія пражываюць на самарскай зямлі.

Для захавання і папулярызавання лепшых традыцый беларускага народа ў сферы культуры і адукацыі, у рамках падпісаных Дагавораў і Пагадненняў аб адукацыйным і творчым супрацоўніцтве, ажыццяўляецца партнёрства з агульнаадукацыйнымі школамі, Цэнтрам пазашкольнай адукацыі "Творчасць", дзіцячымі музычнымі школамі і школамі мастацтваў гарадской акругі Самары.

Праўленне арганізацыі таксама рэгулярна праводзіць дабрачынныя акцыі для ветэранаў вайны, працяўнікаў тылу і дзяцей, якія знаходзяцца ў складанай жыццёвай сітуацыі.

Заканчэнне — на старонцы 13.

Рэгіёны — Газета — Чытач

— Бярэзінскі раён вядомы на ўсю Міншчыну перш за ўсё тэатральным фестывалем "Бярэзінская рама", які праходзіць раз на два гады. Гараджане запаўняюць залу Дома культуры на кожным з конкурсных спектакляў, пастаноўкі ацэньвае слыннае журы. Ці складана арганізаваць высокі ўзровень правядзення фестывалю, і ці цяжка быць актуальным для глядачоў?

Мікалай ПЫТЛЯК, рэжысёр Бярэзінскага народнага тэатра:

— Правіць сабе на фэсце "Бярэзінская рама" хочучь многія абласныя тэатры. Але не ва ўсіх гэта атрымліваецца, бо для падтрымання высокага творчага ўзроўню на нашай пляцоўцы праглядаць спектаклі на месцы прыязджае абласное журы. Як паказвае досвед, лепш за ўсё падрыхтавацца атрымоўваецца ў Слуцкага, Нясвіжскага, Барысаўскага, Жодзінскага тэатраў, нашай трупы. На кожны фестываль імкнемся запрасіць па аднаму гасцявому тэатру з Беларусі або бліжняга замежжа.

Паколькі творчы калектыв наш не прафесійны, а народны, асабіста я, як рэжысёр, перш за ўсё надаю ўвагу не толькі пытанню высокага мастацтва ў тэатральнай пастаноўцы, але ж і яе культурна-асветніцкаму ўзроўню. Асцэньвае фестывальнае журы з карыфеяў тэатральнага жыцця, узяць хоць бы старшыню Уладзіміра Мішчанчука.

Дарэчы, у 2016 годзе мы правялі рамонт у галоўнай зале тэатра, замянілі кулісы, крэслы, закупілі асвятляльную і гукавую апаратуру. Без гэтага таксама не абыйсцяся.

— У 2019 годзе Бярэзінскі цэнтр рамястваў атрымаў дзяржаўны статус. Быць можа, гэта некалькі паспрыяла вашай працы як маладога спецыяліста ў галіне культуры? Ці падабаецца былым студэнтам у правінцыі?

Карына КАРАСЁВА, кераміст Бярэзінскага Цэнтра рамястваў:

— Я пачала працаваць сёлета ў сакавіку. Дагэтуль адчуваю адказнасць за працяг традыцый нашай слаўнай зямлячкі, члена Міжнароднай акадэміі керамікі Разаліны Бусел, творчая праца якой была адзначана не толькі землякамі, але і ў замежжы: у Польшчы і Аўстрыі. Але я ра-

да таксама, што паглыбляюся ў прафесію менавіта тут, на радзіме. Мне задалаванне і калектыву цэнтра, і арганізацыя творчай працы. Зараз, напрыклад, я вырабляю сувенірную прадукцыю: гербы Беларусі і горада Беразіно. Акрамя таго, мы часта ездзім на выставы ў іншыя гарады для пераймання вопыту.

Я заўсёды хацела быць дызайнерам, афарміцелем, і вась 3 гады таму паступіла пасля 9-га класа ў Мінскі дзяржаўны каледж дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, дзе вывучала яшчэ і выраб скульптуры. У будучыні хачу прапанаваць гораду выставу сваіх карцін і малюнкаў, над якой працую. У жывалісе мне падабацца рэалізм, а воль у кераміцы, наадварот, абстракцыя. Дарэчы, у Цэнтры я вяду клуб для дзяцей і дарослых аматараў лепкі, які наведвае 12 чалавек. А ўдасканаліцца ў прафесіі рыхтуюся на дызайнерскіх курсах.

— З пачаткам пасяўной кампаніі дадася працы і для аўтаклубаў. Ці плануюць работнікі культуры падбадзёрчыць "рыцарэй палёў" у нялёгкай працы?

Любоў ПІНЧУК, дырэктар Бярэзінскага аўтаклуба:

— Гарачая пара для нас усё ж такі не пасяўная, а жніво. У гэты час, падбадзёрваючы хлебарабоў, галоўнае — не перашкаджаць напружанаму рытму работы. Таму аб'язджаем гаспадаркі раніцай, пачынаючы з гаража. Затым ужо наведваем бліжэйшыя вёскі разам з аўтаўлаўкай, якая збірае вясцоўцаў. Ездзім з вакальнай групай "Радасць", у якую ўваходзяць 9 чалавек, прадстаўнікі самых розных прафесій. Летас мы далілі новаўвядзенне, праект "Таварышы", па якім збіраем хвалеючыя пытанні вясцоўцаў, а пасля перадаем іх у сельскія Саветы. Так што аўтаклубы таксама прыносяць карысць. У гэтым годзе ў нас з'явіўся новы акампаніатар Віталь Быстроў, які ідэальна наладзіў агуствічную апаратуру. А, бывае, далучаецца да яго на выезды "у палі" і вядомы Бярэзінскі гарманіст, лаўрэат многіх дзяржаўных конкурсаў, Міхаіл Папруга. Вядома, мы не абыходзім увагай "святы вёскі", на якіх, дарэчы, сустракаюцца цікавыя падрабязнасці. Напрыклад, у вёсцы Капланцы, аказваецца, нарадзіўся кампазітар Мікалай Равенскі.

Падрыхтаваў Павел САЛАЎЕЎ

"Класіка ля ратушы", Open air cinema, тэатральныя вечары

Новы летні музычна-турыстычны сезон адкрыўся 22 мая ў Верхнім горадзе беларускай сталіцы. Кожную суботу да сярэдзіны верасня пляцоўка будзе напоўнена канцэртнымі і тэатральнымі прадстаўленнямі, майстар-класамі, кінапаказамі, танцавальнымі і іншымі шоу. Зазірнем у праграму і даведаемся, што гэтым летам можа зацікавіць гараджан і гасцей горада, якія захоўваюць суботнім днём прагуляцца па адной з самых прыгожых і старажытных частак Мінска.

Надзея КУДРЭЙКА

У першай палове сезона будучь праходзіць тэатральныя паказы і цэляы тэатральныя прадстаўленні: 29 мая літаратурна-музычны вечар "Аліда" прапануюць артысты Вялікага тэатра Беларусі, у наступную суботу 5 чэрвеня спачатку Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай тэатру юнага глядача пакажа спектакль "Муха-Цахатуха", а пасля абудзецца вечар пласцікі і харэаграфіі. У наступныя суботы свае праграмы прадставяць Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай музычны тэатр, Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы, Беларускай дзяржаўнай тэатр лялек, іншыя калектывы.

3 17 ліпеня вячэрні Верхні горад будзе аддзелены традыцыйнаму праекту "Класіка ля ратушы" — першым у гэтым цыкле выступіць Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь. Далей можна будзе паслухаць музычную капэлу "Санорус", канцэртны аркестр "Няміга", аркестр саксафонаў Belsaxo, аркестр "Мінск-класік", сімфанічны аркестр Белтэлерадыёкампаніі, і г. д.

Увесь дзень 3 ліпеня будзе ісці вялікая канцэртная праграма, прысвечаная Дню незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Два суботнія дні будучь аддзеленыя пад святы нацыянальных культур: 12 чэрвеня пройдзе Дзень шматнацыянальнай Расіі (пакуль не ўдакладненыя, які тэатральны калектыв з Расіі ўпрыгожыць гэты вечар), а 21 жніўня ў Верхнім горадзе — Свята малаўскай культуры з удзелам творчых калектываў горада Мінска.

Кожную суботу ў дварыку атэля "Манастырскі" глядачоў чакаюць кінапаказы на вольным паветры, а на Музычным завулку ўсіх ахвотных запрашаюць паўдзельнічаць у танцавальным майстар-класе "Пальмяныя рытмы ліндзі-хоп і блюз".

Змест канцэртных і тэатральных прадстаўленняў будзе дапаўняцца і ўдакладняцца, а поўны расклад можна ўбачыць на сайце Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта.

К

У сучасным свеце ўсё большае значэнне набіраюць пытанні інклюзіі — уключэння людзей з інваліднасцю ў актыўнае грамадскае жыццё. Часта ў сваёй працы з такой аўдыторыяй сутыкаюцца і супрацоўнікі ўстаноў сферы культуры. Як зрабіць музей камфортным для ўсіх, данесці неабходную інфармацыю да людзей з асаблівасцямі і не трапіць прытым у няёмкую сітуацыю?

Антон РУДАК

Адказы на гэтыя пытанні шукалі ўдзельнікі практычнага семінара па пытаннях інклюзіі і безбар’ернага асяроддзя “Музей для ўсіх”, што прайшоў 18 мая ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча. У межах мерапрыемства прагучалі даклады спецыялістаў па пытаннях уключэння людзей з абмежаванымі магчымасцямі ў культурніцкія праекты, былі разгледжаныя практычныя рэкамендацыі па паляпшэнні якасці іх абслугоўвання ў сферы культуры.

Дырэктар Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Міхаіл Бараноўскі распавёў, адкуль узятая ідэя правядзення такога семінара. Музей даўно раз-пораз займаўся інклюзіўнымі праектамі, але доўгі час гэта адбывалася эпизодычна і бясцэмна. А летась установа атрымала, з дапамогай Міністэрства культуры, некалькі тактыльных карцін мастака Васіля Зянько, якія даюць магчымасць невідучым і людзям з праблемамі зроку навоабмац пазнаёміцца з творами мастацтва. Так выспела ідэя павысіць кваліфікацыю музейных супрацоўнікаў, каб яны больш упэўнена адчувалі сябе пры працы з людзьмі з інваліднасцю.

ВЫХАВАННЕ З ДЗЯЦІНСТВА

Псіхолаг грамадскай ініцыятывы “Асобы маршут” Юрый Авершын распавёў аб этыцы камунікацыі і аказання дапамогі людзям з асаблівасцямі апорна-рухальнага апарату. Ён адзначыў, што ў сваёй прафесійнай дзейнасці з тэмай інклюзіўнага асяроддзя сутыкнуўся яшчэ падчас атрымання вышэйшай адукацыі. Педагагічную практыку дакладчык праходзіў у школе, дзе існавалі інклюзіўныя класы — то-бок такія, у якіх разам навучаюцца дзеці з асаблівасцямі развіцця і без іх. Псіхолага будзіла цікава высветліць, як інклюзіўнае асяроддзе

ўплывае на абедзве гэтыя групы навучэнцаў. Папрацаваўшы з двума групамі з інклюзіўнага і звычайнага класаў і параўнаўшы звесткі, атрыманыя ў выніку дзягностыкі самаадзнакі, цяжкіх і талерантных, Юрый Авершын прыйшоў да высновы, што падлеткі з інклюзіўных класаў маюць лепшыя паказчыкі ў гэтых аспектах.

Разважаючы аб тым, што робіць музейнае асяроддзе інклюзіўным, дакладчык вызначыў некалькі ўзроўняў. Па-першае, гэта арга-

той жа прычыны варта захоўваць пазітыўны настрой і прыязна ўсміхацца, бо фізічныя асаблівасці — зусім не нагода для пастаяннага смутку. Што тычыцца людзей, якія карыстаюцца адмысловым вазком — пажадана, каб вочы суб’есдніка знаходзіліся на адным узроўні з вачыма наведвальніка, каб яму не даводзілася глядзець на сурмазоўцу знізу ўверх. Акрамя таго, пажадана папярэдзіць чалавека, які мае цяжасці з перамяшчэннем, аб маг-

анонсаў музейных мерапрыемстваў — тут можна ўказаць, ці здолее чалавек з абмежаванымі магчымасцямі без перашкод трапіць у памяшканне, дзе адбываецца тая ці іншая выстава.

Кіраўнік грамадскай ініцыятывы “Асобы маршут” Дзмітрый Хмурыч засяродзіў увагу ўдзельнікаў семінара на разглядзе праблем безбар’ернага асяроддзя. Варта ўсведаміць, што безбар’ернае асяроддзе забяспечваецца не толькі фактычнай наяўнасцю

ўспрымання свету людзьмі з праблемамі зроку. Для іх часта аб’екты адлюстравуюцца размытымі, кепска адрозніваюцца дэталі, асабліва ў аб’ёмных прадметах. Людзі з рознымі дэягназамі могуць мець розныя праблемы і абмежаванні зроку, напрыклад, можа быць звужанае кола агляду. Некаторыя, праўда, могуць адрозніваць абрысы прадметаў, на блізкай адлегласці вызначаць колеры, бачыць святло.

Пры рабоце з такімі наведвальнікамі варта выка-

дзе знаходзяцца адлюстраваныя аб’екты. Пазней адбыліся таксама выставы тактыльных копіяў карцін, якія прайшлі ў Нацыянальным мастацкім музеі.

З УВАГАЙ ДА БЛІЖНЯГА

Заснавальнік і дырэктар сямейнага інклюзіў-тэатра Ірына Кісялёва распавяла аб сваім досведзе працы з дзецьмі з аўтызмам — сёння ў тэатры займаюцца каля ста пяцідзясяці дзяцей, якія навучацца ў інклюзіўных

Што робіць музейную прастору інклюзіўнай?

нізацыя грамадскай прасторы з улікам патрэб людзей з абмежаванымі магчымасцямі — адпаведнага абсталявання дзвярэй, пандусаў і гэтак далей. Па-другое, гэта сістэма навігацыі — то-бок, адмысловыя разметка і ўказальнікі, якія могуць дапамагчы арыентавацца ў прастору. І па-трэцяе, безумоўна — гэта супрацоўнікі музеяў, падрыхтаваныя да ўзаемадзеяння з людзьмі з інваліднасцю.

РАЗМОВА НА РОЎНЫХ

Разглядаючы сітуацыю, калі чалавек з інваліднасцю трапляе ў музей, псіхолаг звярнуў увагу, што часта разам з такім наведвальнікам прысутнічае чалавек, які яго суправоджае. У такім выпадку перадусім варта звяртацца непасрэдна да чалавека з абмежаванымі магчымасцямі, а не да яго памочніка. Таксама варта пазбягаць стэрэатыпных уяўленняў, ўлічваць, што чалавек з інваліднасцю — таксама дарослы і дзягнзольны, ён добра ведае аб сваіх патрэбах, таму не варта ўжываць апякальнай інтанцыі.

Вельмі важна не бянтэжыцца, падтрымліваючы зрокавы кантакт — гэта лепш дапамагае паразумецца і ўмацоўвае давер, а зусім не азначае, што вы “разглядаеце” чалавека, засяроджваючы ўвагу на яго асаблівасцях. З

На здымках: інклюзіўны арт-праект “І адчуваючы, бачыць...” — выстава тактыльных карцін Васіля Зянько, якая адбылася ў Нацыянальным мастацкім музеі ў 2019 годзе. Фота з сайта музея

чымых бар’ерах у музейным асяроддзі, наяўнасці пад’ёмнікаў і пандусаў, што дазволіць ім адчуваць сябе больш упэўнена.

СВАБОДА ПЕРАМЯШЧЭННЯ

Важна памятаць, што перш, чым аказаць дапамогу, варта запытацца, ці яна патрэбная. Калі так — то можна ўдакладніць, што менавіта і як трэба рабіць. Ні ў якім разе нельга крапаць без дазволу вазок альбо кастылі. Перш чым дапамагчы з перамяшчэннем, варта запытаць у наведвальніка, як правільна трэба карыстацца яго вазком, і рабіць гэта асяржонна, бо спачатку ён рухаецца павольна, але пасля набірае хуткасць і ад рэзкіх рухаў можа страціць раўнавагу. Варта звяртаць увагу і на афармленне афіш і

рыстоўваць макеты прадметаў, рэльефныя выявы, але без прэзэрвной колькасці дэталей, што могуць ускладніць успрыманне. Варта звяртаць увагу на магчымасць стварэння паменшаных тактыльных копіяў музейных прадметаў. Наведвальнік з праблемамі зроку мусяць мець магчымасць максімальна наблізіцца да экспаната, каб разгледзець яго з найменшай адлегласці. Безумоўна, важная падсветка экспанатаў і дубляванне этыкетажу шрыфтам Брайля, а таксама наяўнасць падрабязных, але лаканічных аўдыёгідаў.

Арганізатар і кіраўнік праграмы Mivvia Людміла Скрадаль распавяла аб арганізацыі і правядзенні інклюзіўных экскурсій і адаптаванні музейнай прасторы для іх праэбу, а таксама аб працы з дзецьмі з разладамі аўтычнага спектра. Восем гадоў таму яна выступіла ініцыятарам цыкла гарадскіх экскурсій для невідучых, пачыналася гэта ініцыятыва са стварэння тактыльнага макета будынка мінскай ратушы. З часам з’явіліся таксама макеты канцэртнай залы “Верхні горад” (адноўленага будынка царквы Сягога Духа), тактыльная карта сталічнай плошчы Незалежнасці. З дапамогай гэтых мадэляў правядзенне экскурсій робіцца магчымым, у тым ліку, непасрэдна на месцы,

АСЯГНУЦЬ НЕВІДОЧНА

Настаўнік-дэфектолаг сталічнай спецыяльнай агульнаадукацыйнай школы № 188 для дзяцей з парушэннямі зроку Юлія Бугук прысвяціла свой выступ пытанню адаптацыі музеяў для невідучых і слабабачачых наведвальнікаў. Перадусім яна звярнула ўвагу на асаблівасці

групах. Выступоўца звярнула ўвагу, што пры наведванні музея варта было б стварыць умовы, у якіх людзі з аўтызмам, якія часам маюць цяжасці ў камунікацыі, маглі б самастойна і камфортна звярнуць увагу супрацоўнікаў на сябе — напрыклад, выбраць білет з пазнакай, што яны маюць адпаведную асаблівасць.

Галоўны бібліятэкар навуковай бібліятэкі Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта Вольга Вовк, якая выступіла куратарам кампаніі “Літаратура як інклюзія”, распавяла аб магчымасцях выкарыстання мастацкай літаратуры ў дапамогу інклюзіўным праграмам у бібліятэках. Перадусім яна звярнула ўвагу на патрэбу папярэткаў грамадства да сутыкнення з людзьмі з інваліднасцю, пачынаючы з дзяцінства. Прытым пры афары літаратуры варта звяртаць увагу на тое, што героі з інваліднасцю не мусяць выглядаць ахвярай ці друтарадным персанажам.

Па выніках семінара быў прадстаўлены падбор метадычных парад ад спецыялістаў і аўтараў інклюзіўных праектаў і інфармацыя пра рэалізавааны і бягучыя актыўнасці ў сферы інклюзіі ў Беларусі, а таксама па пытаннях безбар’ернага асяроддзя — адпаведныя матэрыялы будуць размешчаны на сайце музея па адрасе bagdanovich.museum.by.

Тэма інклюзіі ў музеяў і грамадскай прасторы наогул заслугоўвае самай пільнай увагі як з боку работнікаў сферы культуры, так і ўсяго грамадства ў цэлым. Застаецца спадзявацца, што падобныя семінары і інклюзіўныя праекты будуць і далей прыцягваць увагу ўсё большага кола зацікаўленых, спрыяючы павышэнню прафесіянальнага ўзроўню спецыялістаў сферы культуры і робячы музейную прастору прыязнай для ўсіх наведвальнікаў.

Адрадзіць старую сядзібу...

У мінулым нумары “К” мы распавялі нашым чытачам пра палац роду Радзівілаў у Паланечцы (Баранавіцкі раён), які нядаўна займеў гаспадароў і пачынае аднаўляцца. У той публікацыі была згадка пра іншыя прыклады, удалы і не вельмі. Сёння мы распавядаем пра удалы прыклад — сядзібу роду Раецкіх-Верашчакаў-Жалтоўскіх у Райцы (Карэліцкі раён). Ад якой да Паланечкі, дарэчы, зусім побач, нейкіх дваццаць кіламетраў на паўночны захад. Гэтай публікацыяй мы працягваем серыял пад умоўнай назвай — “Маёнткі і людзі”. Дзесяць гадоў таму Райца таксама ўжо трапіла ў фокус цікавасці нашай газеты (гл. “К” № 43, 2011 год). Тады яна толькі год як выйшла з “піке” заняпаду...

Райца. Клопат сучасніка

Зміцер ЮРКЕВІЧ

ГІСТОРЫЯ РАЙЦЫ

Кароткія і змястоўныя нарысы па гісторыі гэтага маёнтка маюцца ў працах такіх вядомых даследчыкаў, як Раман Афтаназы (1992 год) і Анатоль Федарук (2015 год). Кніга спадара Федарука — “Старажытныя сядзібы Беларусі. Карэліцкі раён” — выдатны дапаможнік для тых, хто вандруе па гэтым кутку Гарнадзенічыны. Бо ў адозненне ад працы Афтаназы, які даў гэты гісторыю сядзібы і палацаў толькі да 1939 года, “Старажытныя сядзібы” ахопліваюць і паваенныя часы.

Першая згадка гэтага маёнтка прыпадае на 1510 год, калі Райца належала Багушу і Мішке Верашчакам. Далей гаспадарылі ў ёй, па чарзе, Наўмовічы і Гаштольды. Але ў другой палове XVI стагоддзя Райца стала ўласнасцю роду, які ўзяў прозвішча ад назвы маёнтка. Таку Райцы загаспадарылі Раецкія (Дунін-Раецкія). Пасля смерці Атона (1838 год), сына наваградскага маршала Францішка Раецкага, маёнтка перайшоў у спадчыну да старэйшай дачкі Францішка, Людвікі. А тая “прынесла” Райцу свайму мужу — наваградскаму маршалу Юзафу Верашчаке. Ва ўласнасці Верашчакаў маёнтка заставаўся да 1898 года, калі Казімір, сын Юзафа, перадаў Райцу сваяку Ваврыцу Путкамеру, унуку той самай Марылі Верашчакі, у якую быў закаханы Адам Мішкевіч(!). Але абраннікам прадстаўніцы заможнага роду стаў граф Ваврынец Путкамер. Бо нельга было дапусціць, каб у сям’ю Верашчакаў увайшоў прадстаўнік хундворных Мішкевічаў, сын нейкага шараговага наваградскага адваката, у якога за душой быў толькі патэтычны талент.

Ад Путкамера ў 1910 годзе Райца перайшла прафесору, графу Адаму Жалтоўскаму, які ажаніўся на дачцэ Ваврыцы Путкамера Яніне. Маёнтка, які стаў летняй рэзідэнцыяй прафе-

сара, часам здаваўся ў арэнду. Пакуль Жалтоўскія не вырашылі падараваць маёнтка жаночаму манаскаму ордэну Палатынак, якія і гаспадарылі ў ім з 1933 па 1943 гады.

Пасля вайны сядзібы будынак выкарыстоўваўся савецкімі ўладамі ў якасці медычнай установы, таму і захаваўся ў адносна добрым выглядзе. Пасля ж вываду вясковай амбулаторыі ў іншае месца, сядзіба была

Калі згасяе род. Ліпень 2020-га.

закінута. І, пэўна, падыліла б лёс палобных будынкаў, якія былі разрабаваны, развалены або спалены нашымі “руплівымі” землякамі, калі б у 2009 годзе на яе не звярнула ўвагу сям’я мінскіх мастакоў.

ПРЫЕХАЦЬ, КАБ ЗАСТАЦЦА

У другой палове 1990-х Аляксандр і Вера Салдатавы пераехалі з Мінска на хутар блізу Райцы. Спадар Аляксандр — мастак-іканіст, спадарыня Вера — майстар-саломкапляцельчыца сталі ўласнікамі Райцы, можна сказаць, дзякуючы выпадку. Набыць двухсотгадовую сядзібу за адну базавую велічыню, якая ўжо некалькі гадоў стаяла закінута, ім запрапанавалі мясцовыя ўлады. Яны адмовіліся ад больш “прывабнай” прапано-

вы ад прадпрымальніка, які хацеў стварыць турыстычны комплекс у Райцы. Праўда, дзеля здзяйснення сваіх планаў ён меў намер спярша пазбавіцца “паньыліт-заброшкі”. Такі варыянт развіцця падзей, акрамя яго, нікога не задавальняў, таму выбар паў на Салдатавых. Дарэчы, нейкім дзіўным чынам, ужо ў незалежнай Беларусі сядзіба ў Райцы была па-

тым, хто шануе такія зацішныя куткі, тут заўсёды рады. І гэта не галаслоўнае сцвярджэнне. Бо на нейкі час і мы знайшлі прытулак пад райчанскім дахам. Днём робячы краязнаўчыя вандровкі ва ўсе бакі свету, а ўвечары, на ганчкі сядзібы, з кубкам кавы размаўляючы на розныя прыемныя тэмы. Як тут і было, дарэчы, сто ці дзвесце гадоў таму...

левым крыле сядзібы, дзе плануешца зрабіць залк. Працягваюцца яны і сёння.

СПРАВЫ АДНАЎЛЕННЯ

Што ж да тэрыторыі маёнтка, то тут без дапамогі валанцёраў, відаць, не аб’ясціся. Вельмі старыя дрэвы, якія маглі нарадзіцца яшчэ ў ВКЛ і чуць бразганне зброі падчас “Апошняга наезда на Літве” (Пан Тадэвуш), усё ж, паступова адыходзяць у вечнасць. Чым ствараюць пэўную небяспеку. Нядаўна была прыбраная старая спарэхная таполя, якая пагражала адзінаму ў Беларусі васьмітычывкаваму каштану, помніку прыроды рэспубліканскага значэння.

Вясной у Райцу на некалькі дзён прыехала група валанцёраў. Іх клопатам быў вычышчаны кавалак колішняга парку. Жадаючым дапамагчы гаспадары будучы толькі рады, бо працы хапае. А ўзамен гарантуюць дах над галавой і цёплы прыём. Рады бачыць у маёнтку і мастакоў. Не толькі “ў гасцях”, але і на пленэры. І ў маёнтку, і ў вёсцы ёсць на што паглядзець і на чым спыніць вока.

Сам будынак сядзібы натхняе ўзяцца за пэндзаль. Пабудаваны з дрэва недзе напачатку XIX стагоддзя, потым атынкаваны, ён уяўляе з сябе тыповую вялікалітоўскую шляхецкую сядзібу. Такія, і палобныя ім, раней былі ў кожным сяродземнама маёнтку. У Грушаўшчы (род Рэйтанаў), у Чомбраве (Узлоўскіх) — не хопіць месца, каб усе пералічыць. Большасць з іх згінула без следу ў дыме Першай сусветнай вайны. Потым сваю “лепту” ўнесла і Другая... Гэты сядзібы, якія засталіся — неацэнны скарб, які неабходна любіць клопатам берачы, аднаўляць. Бо іншы ўжо не будзе. І перадача за адну “базавую велічыню” можа быць рэальным шансам на выратаванне. Таму патрабаваш на аўкцыёнах нейкія шалёныя грошы за палацкі і сядзібы (яны, бывае, на вачах развальваюцца) не самы дальнабачны крок.

Што да сядзібы ў Райцы, то нагадаем, што за сядзі-

“Надвечоркам у Райцы”. Мастак Марыя Сыржаваш.

Пры сядзібе за гэты час быў створаны сапраўдны музейчык, які ўвесь час папаўняецца новымі экспанатамі. Аднойчы ў сядзібу патрапіла крэсла, якое, верагодна, паходзіла з маёнтка Варончы роду Чарношкіх. Магчыма, гэта ўсё, што засталася ад некалі спаленай сядзібы.

Але ёсць і іншыя экспанаты, гісторыя якіх не такая сумная. Напрыклад, калекцыя старых ключоў, прасяі і, вядома ж, шыкоўных вырабаў з саломкі спадарыні Веры, якая з ахвотай усім зацікаўленым распавядае пра сакрэты майстэрства, музей і пра гісторыю маёнтка. Можна нават зазірнуць і ў майстэрню спадара Аляксандра і паслухаць ягоную частку экскурсіі.

Зразумела, падняць такі маёнтка, не маючы сродкаў, якімі валодалі Раецкія ці Верашчакі-Путкамеры, задача не прстая. Але праца ідзе. Год таму распачаліся маштабныя працы ў

бай, калі прайсці наперад, захаваўшы велзарны каменны слуп з выявай герба “Лебедзь”. Калі ён быў усталяваны, з якой нагоды, існуюць толькі згадкі. Анатоль Федарук падае такую версію. Каменны слуп быў усталяваны Францішкам Раецкім у памяць пра сына Атона, які памёр ва ўзросце 17 гадоў. Раней да слупа ад сядзібы вяла ліпавая алея. А зверху на ім стаяла скульптура Божай маці з дзіцём, перавезенай з капліцы-пахавальні князёў Шуйскіх. Побач з гэтым слупом знаходзіцца магіла манашкі Чаславы Малёк (1913 — 1938), адзначаная памятным камянем.

А яшчэ там непадалёк старая цагляная грамадская прыбыральня, якую варта было знесці яшчэ дзесяць гадоў таму. Бо такое сусветства не зусім дарэчнае. І, быццам бы, ніхто не супраць, але рук не хапае.

КАПЛІЦА-ЦАРКВА

У 1817 годзе Францішак Раецкі пабудаваў на дамінуючым пагорку, насупраць сядзібы, капліцу-пахавальню роду Раецкіх. Здалі яна крыху палобна на сярэднявечны замак. Быў раней у яе вежы галзіннік, а зверху стаяла скульптура Божай маці. У 1863 годзе, пасля паразы вызвольнага паўстання, капліцу перапрабілі на праваслаўную царкву. У 2000 годзе, пасля гадоў занявання, яе аднавілі. Ёсць у храме свой невялічкі муратуюць дах над галавой і цёплы прыём. Рады бачыць у маёнтку і мастакоў. Не толькі “ў гасцях”, але і на пленэры. І ў маёнтку, і ў вёсцы ёсць на што паглядзець і на чым спыніць вока.

ЗВАРОТ-АБВЕСТКА

На завяршэнні хочаша дадаць, што зусім побач з Райцай, у некалькіх кіламетрах, ёсць вёскачка Малюшчыцы. Там 24 чэрвеня 1796 года нарадзіўся славуты парэт-рамантык, фалькларыст Ян Чачот. Адна з зорак беларускай філмамэйкай катгорыі, з якой выйшлі Адам Мішкевіч, Тамаш Зан, Ігнат Дамейка і многія іншыя, можа, не такія вядомыя ў наш час асобы. Сялёта мы маем цудоўную нагоду адзначыць 225-ю гадавіну нараджэння Яна Чачота не толькі ў межах усёй Беларусі, але і на яго малой радзіме. З гэтай нагоды мы звярнуліся да гаспадароў Райцы з прапановай правесці ў іх маёнтку вечарыну паміж Яна Чачота і другога юбіляра — Тамаша Зана, чые 225 гадоў нараджэння прыйдуцца на гэты год. Запрашаем усіх зацікаўленых падтрымаць імпрэзу ўдзелам і прысутнасцю!

Пра незваротна страчаныя каштоўнасці можна са скрухай гаварыць бясконца: гісторыя беларускай зямлі не раз спрыяла таму, каб пусцілі нашы скарбніцы. Ды куды важней, каб сёння тых страціў не болела. Апрача мытнай службы і праваахоўных органаў, гэтую задачу ў нашай краіне выконваюць — прычым на прэзэнтывым узроўні — і спецыялісты ў галіне мастацтва. Пра спецыфіку працы аднаго з самых незвычайных структурных падраздзяленняў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь распавядае загадчык сектара мастацтвазнаўчай-экспертаў па вывазе культурных каштоўнасцяў з тэрыторыі нашай краіны Алена ЗІГМАНТОВІЧ.

Ілья СВІРЫН

— Да нас прыходзяць людзі, якім патрэбны дазвол для вывазу культурных каштоўнасцяў за мяжу. Калі адчыняюцца дзверы ў кабінет, ніколі не ведаеш, што ты неўзабаве ўбачыш і якія неверагодныя гісторыі пачуеш.

— І які ваш алгарытм дзеянняў?

— Найперш мы вызначаем, ці падпадае прадмет пад катэгорыю культурных каштоўнасцяў, перасоўванне якіх абмежавана. Калі не — заяўнік атрымлівае пісьмовае паведамленне пра гэта і са спакойным сэрцам рушыць у шлях. Калі ж падпадае, мы выдаём дакумент, які дазваляе яе вываз за мяжу — зразумела, праз “чырвоныя калідоры” і з запавуеннем мытнай дэкларацыі. Як вы бачыце, забароны, па сутнасці, няма — адно пэўныя абмежаванні.

Варта разумець, што некаторыя каштоўнасці могуць быць вывезеныя з тэрыторыі Беларусі толькі часова. Найперш гэта аб'екты, уключаныя ў Дзяржспіс ГКК. Яны пакалюць краіну толькі ў адмысловых выпадках, строга вызначаных заканадаўствам — напрыклад, для ўдзелу ў выставе або на рэстаўрацыю.

— Ці доўга даводзіцца чакаць заяўніку выдачы патрэбнага дакумента?

— Паводле нарматыву — ад 10 дзён да месяца, але на практыцы ўсё адбываецца значна хутчэй. У большасці выпадкаў, дастаткова дня ці нават усяго пару гадзін. Калі аўтар сам прыносіць свае творы, якія хоча выставіць за мяжой, гэта ніякіх пытанняў у нас не выклікае. Пагатоў, усіх мастакоў мы ўжо ведаем і любім, з многімі тут бачымся рэгулярна. Таму адразу выдаём ім патрэбныя дакументы.

Замаруджанне бывае толькі тады, калі сітуацыя складаная, і нашай кампетэнцыі замала, каб яе вырашыць. Аднак, трэба зрабіць адмысловыя запыты — скажам, у музей, дзе працуюць

ны з іх — узрост. Творы выяўленчага мастацтва патрабуюць дазволу, калі яны старэйшыя за 50 гадоў, а для друкаваных выданняў, нумізматыкі, каштоўных папер гэтая мяжа — сто гадоў. Прадметы флерыстыкі — жэтоны, значкі, медалі — 50 гадоў. Праўда, тут ёсць яшчэ адзін тонкі момант, пра які варта памятаць: нацыянальнае заканадаўства вываз дзяржаўных узнагарод наогул забараняе, нават калі ім

не. Адна справа — музейныя калекцыі, якія ўключаюць прадметы адзення. А зусім іншая — касцюм як, уласна, адзенне, якое нехта на сябе апранае. Для яго абмежаванні наступваюць толькі ў стогадовым веку. А паколькі ніводзін сцэнічны строй чыста фізічна такі тэрмін не вытрымае — асабліва калі ансамбль гастралюе актыўна — ваша пытанне вырашаецца само па сабе.

Дарэчы, асобная катэгорыя нашых навед-

атрымаў каштоўнасць у сваю ўласнасць, але не можа ёй распараджацца так, як хоча, нам удаецца перадухіліць.

— У “дакавідныя” часы гродзенскія мастакі скардзіліся: у нас бязвіз, у горад на дзень-другі завітвае шмат замежных турыстаў — і, адпаведна, пакупнікоў... Але калі яны чуюць, што для вывазу твора трэба ехаць па дазвол у Мінск, жаданне знікае.

— На жаль, не толькі гродзенскія мастакі

джання кантролю: да нас сцякаецца інфармацыя з усёй краіны. Але, лічу, у дадзеным выпадку варта пайсці насустрач карыстальнікам і забяспечыць ім большы камфорт у ажыццяўленні сваіх правоў. Хаця прадумваючы канкрэтныя механізмы рэалізацыі гэтай прапановы, мы, вядома, ўлічваем не толькі камфорт, але і дзяржаўную справу абароны культурных каштоўнасцяў.

— Вы казалі пра дазвол на часовы вываз каштоўнасцяў за мяжу. А ці кантралюецца потым іх вяртанне?

— Узмацніць такі кантроль — яшчэ адна заканадаўчая інавацыя, якую мы прапануем. Лічым патрэбным увесці дадатковую працэдуру, якая ўжо зарэкамендала сябе ў Расіі. Там заяўнік на вяртанні з межжа павінен паведаміць пра гэта органы, які выдаў дазвол на вываз каштоўнасці: глядзіце, я ўсё прывёз назад, стан арэфакта не змяніўся. Канешне, гэта не чыпы, якія дазваляюць адсочваць перамяшчэнне каштоўнасці ў рэальным часе, але таксама дзейсны механізм. Па аналогіі з закрыццём мытных працэдур.

— Сёння многія адміністратывыя працэдурны пераводзяцца ў рэжым алайн. Ці магчыма гэта ў вашым выпадку?

— Баюся, што не. Ацэньваю культурную каштоўнасць таго ці іншага прадмета дыстанцыйна, па фота, не надта дарэчна. Для таго, каб прыняць рашэнне, спецыяліст павінен бачыць гэты арэфакт на свае вочы, мець магчымасць задаць пытанні пры асабістай гутарцы, даведацца пра гісторыю прадмета, і ўжо на падставе атрыманых звестак прымаць рашэнні. Таму гэта акурат той выпадка, калі прысутнасць заяўніка абавязковая, іначай працэдура рызыкуе пераўтварыцца ў чыстую фармальнасць.

Наша праца — гэта не канвейер па выдачы дакументаў. Заяўнік прыходзіць да нас са сваім унікальным прадметам, які мае ўласную гісторыю. З кожным гутарым, і вельмі часта ў размовах усплываюць цікавыя падрабязнасці. Сёння прыносяць стары нямецкі гармонік, заўтра — жывапісны твор 2019 года. І кожны з такіх прадметаў па-свойму “чапляе”. Аднак, руціны ў нас няма: праца надзвычай цікавая. Можна наўпрост дакрануцца да самых розных цікавостак — літаральна рукамі пачаць... У музеі такога не дазваляць.

Кожны выпадак — індывідуальны...

вузкія спецыялісты па тым ці іншым мастацкім перыядзе. Наша праца патрабуе скрупулёзнага падыходу, а ён, у сваю чаргу, вымагае часу. Але адзначу, што такія складаныя выпадкі на агульным фоне — хутчэй выключэнні.

— А наколькі часта заяўнікі атрымліваюць адмову?

— Няхаста, і зазвычай гэта бывае ў тых выпадках, калі дакументы належна не аформлены або прадстаўлена інфармацыя няпоўная ці недакладная. Трэба разумець, што дзяржава не забараняе вывозіць каштоўнасці за мяжу, але абмяжоўвае іх перамяшчэнне. Прыкладам, многія можна вывозіць толькі часова.

— Крытэрыі культурнай каштоўнасці — тэма для доўгай дыскусіі, бо меркаванні ва ўсіх будзюць рознымі. Аднак для вас адказ мае прыкладнае значэнне. Пагатоў, у Дзяржспіс ГКК унесена не так і шмат рухомых матэрыяльных аб'ектаў...

— Паняцце культурнай каштоўнасці досыць выразна сфармулявана

меней за паўстагоддзя. Свае ўласныя ўзнагароды — зразумела, выключэнне.

— Ці трапляюць пад абмежаванне, скажам, дзіцячыя малонкі?

— Не.

— А калі гэта дзіцячы малонкі Шагала — раптам іх выявіць?

— У такім выпадку мы можам падыходзіць чыста з фармальнага пункту гледжання. Ім жа яўна болей за 50 гадоў, ці не так? Але ж мы ўлічваем і каштоўнасць такіх твораў з пункту гледжання асобы, якой яны належалі. А вось малонак нейкага маладога генія пад абмежаванні падпадаць пакуль не будзе. Трэба, каб творы “адстаялі”.

Але ёсць тут іншая праблема: познія творы таго ж Шагала 50-гадовую мяжу яшчэ не перасягнулі — не кажучы ўжо пра карціны многіх беларускіх класікаў. Болей за тое — бадай у кожнага мастака ёсць рэчы папраўдзе знакавыя, праграмныя для таго ці іншага перыяду, а ёсць прарадныя. Гэта я вяду да таго, што ўніверсальнага алгарытму ў экспертнай

вальнікаў — музыканты са сваімі інструментамі. Аднак усе яны — за выключэннем самых каштоўных струнна-смычковых — па сутнасці, не маюць абмежаванняў у перасоўванні. Таму музыканты хутка атрымліваюць адпаведны дакумент — і смела едуць скараць свет сваёй творчасцю.

— Ці часта з'яраюцца выпадкі, калі замежны калекцыянер набывае ў нас нейкі рарытэт, але потым не можа яго вывезці далому?

— Ведаецца, амаль ніколі. Прычына простая: папраўдзе каштоўныя рэчы рэдка калі набываюцца спантанна, мімаходзь, праз вясновыя настроі. Перад тым, як зрабіць сур'ёзную пакупку, калекцыянер зазвычай дбайна вывучае ўсе нюансы, у тым ліку і юрыдычныя. Звяртаецца і да нас, каб атрымаць параду. І таму казусныя сітуацыі, калі чалавек

сутыкаліся з такімі праблемамі. Яны ўзнікаюць падчас кожнай прадстаўнічай культурнай падзеі, на якую прыязджае шмат замежных гасцей — скажам, фестывалю “Славянскі базар у Віцебску” і “Александрыя збірае сяброў”. Турысты ахвотна гатовы купіць творы мастацтва або вырабы нашых цудоўных майстроў, але ж патрэба ехаць праз палову Беларусі ў Мінск і сапраўды адбівае ў многіх жаданне. А на сёння дазвол на вываз упэўнавання даваць толькі мы.

Таму дзеля зручнасці карыстальнікаў мы выступілі з прапановай падзяліцца сваім функцыяналам з абласнымі цэнтрамі. Многім заяўнікам будзе куды бліжэй звярнуцца туды — або ва ўпраўленне культуры, або ў адмысловыя ўпаўнаважаныя арганізацыі.

Зразумела, цэнтралізацыя зручная з пункту гле-

Трэба разумець, што дзяржава не забараняе вывозіць каштоўнасці за мяжу, але абмяжоўвае іх перамяшчэнне. Прыкладам, многія можна вывозіць толькі часова.

ў нашым Кодэксе аб культуры: гэта створаны рукамі чалавека аб'ект, які мае эстэтычную або гістарычную вартасць. Трохі іншая справа — перамяшчэнне праз мяжу. Тут вызначальны дакумент — адпаведнае рашэнне Калегіі Еўразійскай эканамічнай камісіі, дзе крытэрыі вызначаныя падрабязна. Асноў-

ацэнцы культурных каштоўнасцяў няма ды быць не можа. Кожны выпадак — індывідуальны.

— Пытанне, якое будзе цікавае многім чытачам “К”. Ці трэба звяртацца па дазвол на вываз сцэнічных касцюмаў, якія выкарыстоўваюць нашы калектывы падчас гастролі?

— Тут варта разумець прынышчовае адрознен-

У беларускае кіно жанр анімацыі займае асаблівае, пачэснае месца — ёсць чым ганарыцца, ёсць што паказаць. Сёлета беларуская анімацыя адзначае сваё 50-годдзе, а адзін з самых яе заўважных і знакавых людзей рэжысёр Ігар ВОУЧАК адзначае 75-годдзе — прыпала яно на майскія дні. На кінастудыі “Беларусьфільм” Ігар Віктаравіч працуе 53 гады! Ён зняў безліч работ, атрымаў мноства прызой, напісаў музыку да вялікай колькасці анімацыйных і дакументальных стужак, атрымаў званне заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь, а яшчэ ініцыяваў з’яўленне фестывалю “Анімаёўка”, узначальваў Беларускі саюз кінематаграфістаў, агучваў сабак і ваўкоў на ўсіх студыях Савецкага Саюза, кіраваў аркестрам і іграў у ВІА... Спіс менавіта працягваець. Восі і паважныя юбілей Ігара Воўчака сустракае ў самай што ні на ёсць актыўнай дзейнасці — заканчвае новы фільм.

іншы фільм — “Капрычыя” — у 1986 годзе выйшлі ў шырокі пракат, не думаючы, ці падыходзіць ён для таго, і ва ўсе органы адразу пайшлі гнёўныя лісты — на што, майляў, ідуць дзяржаўныя грошы, што гэта за трызненне! Для мяне тады ўсё магло скончыцца нават суіцыдам — не перабольшваю, калі б не “выратавалі” перамогі “Капрычыя” на фестывалю.

— Але ж можа анімацыя прыносіць прыбытак, мяркуючы на сусветным воьшце? Нават незабаўляльна. А наша беларуская анімацыя?

— Несумненна! Пры правільным падыходзе і незабаўляльна анімацыйныя фільмы могуць быць прыбытковымі. Восі як напрыканцы 80-х гадоў у мяне быў дыстрыб’ютар у Францыі, які вельмі добра зарабляў на маіх фільмах. І не, ён не пуская іх у пракат, а прадаваў паказы ў музеях, інстытутах, кінашко-

— Часта можна пачуць згадкі пра так званы “залаты век беларускай анімацыі”, да якога далучаюць вас, Алега Белавусава, Міхаіла Тумеля... Ён ужо прайшоў?

— Такі век быў, сапраўды. І пачынаўся ён з Алега Белавусава, які зрабіў надзвычай многа для нашай анімацыі. Я падхапіў, а Міша Тумель ужо прадоўжыў. Менавіта Алег Белавусаву ў нейкім сэнсе і прывёў мяне ў анімацыю, я многім яму абавязаны — гэта быў выдатны, унікальны, высокаадукаваны чалавек. Мы з ім, так здарылася, ледзь не вырашылі лёс студыі анімацыйнага кіно на

рам — не прыездзім, а нашым, мясцовым. Следам за мной пацягнуліся і іншыя, да анімацыі пачалі ставіцца сур’ёзна. Такім чынам, у 82-м выйшаў мой першы фільм — “Пра Ягора, пра вараў...” Праўда, потым я пяць гадоў сядзеў без працы, але гэта ўжо іншая гісторыя. (смях)

— А кажаце, што вам заўсёды шанавала...

— Але я не сумваю — працаваў у ВІА “Дойліды”, успаміны пра які вартыя асобнай кнігі. “Дойліды” тады быў такім спецыялізаваным ансамблем, што абслугоўваў яўрэйскія яселлы. А калісьці ж у мяне быў сапраўдны аркестр “Сябры”, з якім мы ігралі на танцах у парку Чалоскінцаў. І чатыры гады я адыграў у славутым на тым часе аркестры мінскага цырка. Увогуле, у мяне столькі ўсяго было ў жыцці, што хапіла б, як я кажу, на 850 гадоў, — і самых розных заняткаў, і безразважных учынкаў, і прыгод, якія я і зараз згадваю з захапленнем, — сапраўдны рок-н-рол! Ніколі не ведаю, чым дзень скончыцца, выйду з хаты — абавязкова каго-небудзь сустрагну, зраблю для сябе якое-небудзь адкрыццё. У маладосці мог раптоўна, нікуды не збіраючыся ранкам, к вечару апынуцца ўжо ў Маскве, у Баку, ці яшчэ дзе. А аднойчы, у 90-х, я вырашыў імгненна разбагацець, і ўзяўся суправаджаць фуру з грузам у Валгаград — два разы павываў на міліметр ад смерці. Дый у творчасці мой авантурызм адбываецца. Восі тое, што я ўзяўся за “Прэлюдыя і fuga” — чысты авантурызм.

— Ці гучна вы адзначалі свой юбілейны дзень нараджэння? Ці думаеце над будучымі фільмамі?

— Асабліва ніяк не адзначаў. Я чалавек прымыслівы, і памятаю, як мой бацька вельмі чакаў свайго 75-годдзя, рыхтаваўся да яго, бо яму было чым ганарыцца і што паказаць. Але не дацягнуў да даты два месяцы. Канешне, мне было вельмі прыемна, што ў Музеі гісторыі беларускага кіно зладзілі рэтраспектыву маіх фільмаў, а тэлеканал “Беларусь 3” увесць дзень 18 мая прысвяціў мне і майёй творчасці.

Над новым фільмам не думаю, і наўрад ці буду яшчэ здымаць. У мяне іншая задача — я ж яшчэ і выкладаю ў Інстытуце сучасных ведаў! Хачу падрыхтаваць вядомы альямант з работ маладых твораў, які б тэлеачыніце з задавальненнем паказвала на кожнае свята. Як казаў Пушкін, “я моладю юноствою чужой”, мне шкава з маладымі. І я хачу паспець “заразіць” сваім стаўленнем да анімацыі як мага больш людзей.

Анімацыйная сімфонія Ігара Воўчака

Надзея КУДРЭЙКА

— Як ні дзіўна на цяперашнім часе, новая стужка ў вас не забаўляльная, не для дзяцей, а з галіны так званых аўтарскага кіно.

— Скажу, магчыма, нечаканую рэч, але неяк я аблашчаны лёсам, ніколі не меў перашкодаў здымаць, што хачу. І здымаў нярэдка фільмы эксперыментальныя, няпростыя для ўспрымання, маючыя большы поспех на фестывалях, а не ў пракаце. У мяне ёсць прыказка, што я працую для інтэлектуальна развітых людзей — дзяцей і дарослых, многія мае работы патрабуюць пэўнай падрыхтоўкі. Так і новы фільм “Прэлюдыя і fuga” — мае дзіцячыя успаміны, мае ўжо дарослыя нейкія асэнкі.

— Хоць тыя фільмы і не назавеш камерцыйнымі, прафесіяналамі яны былі ацэненыя, і прызнанне вы атрымаў... — Сапраўды, у нейкім сэнсе я ўлюбёнец лёсу, і ніколі не працаваў дзеля грошай. Але здымаў, канешне, для глядачоў, як жа інакш. Найбольш каштоўнымі для мяне былі нават не шматлі-

шыя рэжысёрскія курсы ў Маскве, то вельмі здзіўляўся таму, што прайшоў такі неверагодны конкурс — 74 чалавекі на месца. Натуральна, потым спытаў у сваіх выкладчыкаў — а гэта былі легендарныя Юрый Нарштэйн, Фёдар Хітрук, Раман Качанаў — чаму, маючы такі багаты выбар, вы ўзялі менавіта мяне? Мне казалі, што я быў адзіным з вышэйшай музычнай адукацыяй, і яны чакаюць ад мяне музычных фільмаў. Праўда, што гэта такое, не растлумачылі. (смях) І каб хоць нейкім чынам спраўдзіць чаканні маіх настаўнікаў, я пачаў прыдумляць музычныя назвы — “Капрычыя”, “Канчэрта гроса”, “Скерца”... А восі потым ужо свядома, абапараючыся на змест, абіраў належныя музычныя формы.

— Хоць тыя фільмы і не назавеш камерцыйнымі, прафесіяналамі яны былі ацэненыя, і прызнанне вы атрымаў... — Сапраўды, у нейкім сэнсе я ўлюбёнец лёсу, і ніколі не працаваў дзеля грошай. Але здымаў, канешне, для глядачоў, як жа інакш. Найбольш каштоўнымі для мяне былі нават не шматлі-

ла і гэтак далей. І за кошт таго, што ахопліваў ледзь не ўвесь свет, атрымліваў вельмі прыстойныя грошы. То проста трэба ўмець прадаваць, трэба ўмець працаваць з анімацыяй.

У беларускай анімацыі вялікі патэнцыял, але з ім неабходна беражліва абыходзіцца. Зараз мы практычна страцілі ўсіх студыйных спецыялістаў, аніматараў, моладзь сышла. Знікла тое, што ў свой час ствараў і як выкладчык Акадэміі мастацтваў, і як кіраўнік Беларускага саюза кінематаграфістаў, і проста як патрыёт нашай студыі. “Прэлюдыя і fuga” — гэта самая “крывавая” мая работа за гэты час: не было людзей, здымачная група доўга прыпіралася, з-за розных фінансавых пытанняў я ўсё яшчэ не магу атрымаць матэрыялы для мантанга. З аднаго боку — можна сесці і расплакацца, і нічога не рабіць. З другога — гэта не рабіць. Павінна быць надзея, што здаровы розум усё ж пераможа, і яе маю.

ваць. Напрыклад, кожная з сямі серый “Несцеркі” заканчваецца беларускай прымаўкай, і менавіта ёй прысвечана. А прымаўкі — гэта народная мудрасць. З нядаўніх магу згадаць “Цуды ў дзень нараджэння” — без ніякага дыдактызму дзэці даведваюцца пра пэўныя фразеалагізмы, а ў “Акціях” — дзе праходзіць мяжа паміж акіянамі. Ці ўзяць увесь гэты праект — “Аповесць мінулых гадоў” пра гісторыі беларускіх гербаў, дзе я быў і аўтарам ідэі, і мастацкім кіраўніком — не сумна і захапляльна. Увогуле, у мяне многа самых розных работ, я не прытрымліваюся нейкай адной лініі. Хіба што міжнароднае, фестывальнае прызнанне, а таму і нейкая больш гучная вядомасць прыйшлі да маіх “дарослых”, умоўна кажучы, фільмаў. Бо я люблю жыццё “ў асартыменце”, так бы мовіць. (смях) І ў мастацтве хачу паспрабаваць усё, мне гэта падабаецца.

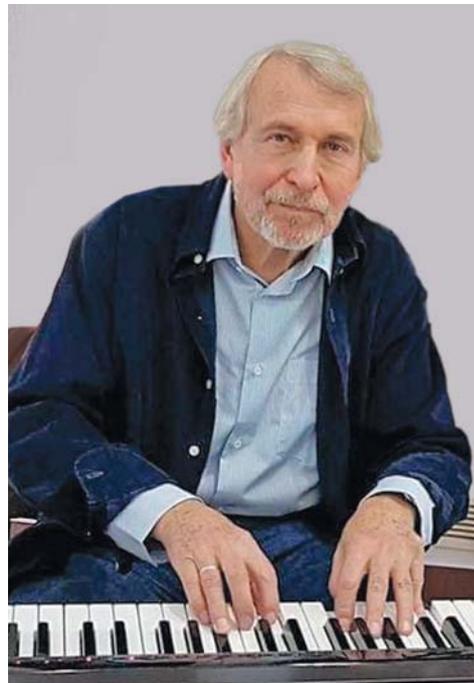
Насамрэч анімацыя — гэта глыбокае, сур’ёзнае мастацтва, а не толькі тое, што я называю “анімацыйнымі чыпсамі”. Нічога не маю супраць “чыпсаў”, гэ-

та асобнае ўменне — іх вырабляць, якім я, мабыць, не надзелены. Але не будуць жа нармальныя бацькі карміць малых толькі чыпсамі! Анімацыя можа ўзнімацца да сапраўдных філасофскіх, паэтычных, мастацкіх вяршыняў. І я заўсёды эксперыментаваў, спрабаваў розныя тэхнікі, намагаўся знайсці новую эстэтыку. Таму што мастацтва мае свае спецыфічныя эстэтычныя, духоўныя задачы. Цяперашні лозунг — пры-

“ У нейкім сэнсе я ўлюбёнец лёсу, і ніколі не працаваў дзеля грошай. Але здымаў, канешне, для глядачоў.”

кія прызы на фестывалях, а прызнанне ад людзей неабякавых, дасведчаных. Напрыклад, я быў шчаслівы, калі на міжнародным фестывалі “Крок” у Расіі ў 2014 годзе на раніцу пасля паказу майго “Ронда-капрычыёза” глядачы прынеслі мне свой прыз, які зрабілі ноччу, ляльку — Ікара з вышыгным надпісам “За палёт” (гэта фільм пра чалавека, які марыў лятаць). І было вельмі балача, калі па нейкім недаглядзе мой

— І вы працягваеце сваю традыцыю даваць стужкам музычныя назвы... — Так. Калісьці гэта было проста данінай майёй першай спецыяльнасці — я скончыў кансерваторыю як піяніст, і майёй любові да музыкі, якую лічу найвышэйшым мастацтвам. Калі паступіў на Вышэй-

Прэм'ера балета "Лебядзінае возера" у Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры Беларусі стала не проста працагам сезона, але і своеасаблівым падарункам глядачам напярэдні дні народнага тэатра: 25 мая яму споўнілася 88.

Надзяя БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Сама лібэа 8 падобна тэ да кроплі, што падае на азэрную роўнядзь і паспявае ў ёй адлюстраваша, ці то да вытанай лебядзінай шыі, таксама з адбіткам у вадзе. Чым не згадка пра пачатак першай лебядзінай сцэны ў нашым новым спектаклі? Бо менавіта такімі дзіўнавата драўлянымі "крэндэзіямі" прыглядаецца гітлішкі ўзаюж заднік, быццам каб наўмысна звярнуць увагу на сваю "ненатуральнасць": маўляў, лебедзі — не сапраўдныя. Так і сьць, праз імгненне яны з'яўляцца ў абліччы дзівчын, зачараваных алым Ротбардам.

Насамрэч, з тымі драўлянымі выявамі ўсё куды прасцей: мастакі кіравалі тэатра, баялейтэатр-пастаноўшчык Валішын Елізарэў імкнуўся па максімуму адрэзаць класічную версію балета, якая дастала нам у спадчыну ад П.Найкоўскага, М.Піпіна, Л.Іванова: боіцца стагоддзе таму скардэсцываўся менавіта такі сімвалічны антураж. Але іпершні спектакль не стаў цацкам "музейніц", аддаленам ад нас шкільнай ігрывай сьцюдэнцкага часу. Сучасны струмень бачны адрэзу. Выразна, з магўнай культаўнаўшай гульчой Інтэрадукцыя (дырэктар Уладзімір Аваюк) — і на прэзэнтцыі супераўвэсэ з'яўляецца відэа Аэльгі. Пазней яго бачыць і ў сцэне з Аэльгі, папарэджваючы Зыфрыда пра папмэну (раней там крышлілі

Лебедзі жывыя і механічныя

мачала артыстка кардэбале-та. Але гэта толькі знешняе прысьмета. Куды больш важнае тое, што спектакль зайграў новымі фарбамі і сэнсамі.

Казацкая гісторыя "пра нас" пераканана вельмі інтэлігентна, папраўдзе "высокім слогам". Праўда, часам ён псеўда некаторымі крыўднымі дробязямі, але тыя, няма ніякага сумневу, праз некалькі паказу знікнуць іх перамога засяроджаная, карпатлівая праца вясномных педагогаў-рэпетытараў з неаўдэіпа-псульмаўнамі азэрнімі гітлішкі.

Пра ўсёй пазнавальнасці рускага балета, уздысэ трывае пачуццё, што дзевяне адбываецца ў вышчапалоўнае еўрапейскай аэспэктру. Пра тое свецельчы і гатычны папач на задніку (мастак — Вячаслаў Акунеў), і прыродныя ахоненні ў колеравым выражэнні сіндрыхны стромаў, усклоначны кардэбале, і глыстка Героўя. Госці на паху ўнаёлішча (дырэктар Уладзімір Аваюк) — і на прэзэнтцыі супераўвэсэ з'яўляецца відэа Аэльгі. Пазней яго бачыць і ў сцэне з Аэльгі, папарэджваючы Зыфрыда пра папмэну (раней там крышлілі

Песа "Шкура" нашай маладой аўтаркі Алены Іванюшанка — зусім не пра скурванія вырабы. Жорстка, балючая, яна пра ўзаемаадносінны ў асяроддзі падлеткаў дзвючымі вачыма. Перакладзеная на некалькі моў, выдадзеная ў анталогі сучаснай беларускай драматургіі, яна атрымала бэліч чытак у розных краінах свету, шэраг прэстыжных узнагарод. І, нарэшце, увабслена сталічнай тэатральнай кампаніяй HomoCosmos, якая, ў адвадвендцы са сваёй назвай, спецыялізуецца на даследванні чалавэка — асэнсаванні макра- і мікракосмасу яго фізіялогіі, душы і соцыуму.

Надзяя БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

пачуццё віны, што выкоўваецца ў дзівчынках і штурмае іх па памылоўнае дэвісэўнаў і наадтар, пакарыві-ваў бэлічэсайна.

Вельмі важна тое, што спектакльчыны не толькі ўзнатый гэмай, але і высокай мастацкасцю ёе вырашчэння. Прычым не праз звыклы лінейны паказ-пераказ сюжэта, а праз азбодзенае асацыяўнаўшым шэрагам "прагаворванне" праблем, што не пертаўраецца ў сумняў "шаворачна галоваў". Дзівчынкі таворчыя, пра што можна было б зьяніць. У кожнай з іх — сваё геранія, і

"Шкурная" цікавасць

не філасофскае пытанне? І праблема выбару. Герой робіць яго без ваганьняў, не задумваючыся. Ці не ў гэтым галюўнаў памылка?

Пра таякі дэталі, скрозь тое эстэтычнае захапленне, што дорыць мастацтва балета, паўстае глыбокі зьячыны сэнс апаведу. Калі ён бачы, не могуць перашкодзіць ні некаторыя хбы, стомлената аркэстра, ні рэпетыўнае зьячэнне характараў Білаза, калі яго супраўважожь дэве Шу-чы. Але самае цікавае — што з іншым складам артыстаў спектакль набывае іншы сэнс.

А іпер падлічыце: Алет / Адэльгі папрыхавана сямёра, Зыфрыдаў — шасцёра. А будучы яшчэ і запрошаныя салсты! Ёліжэйшае такое "Воз-

з'яўляецца Адэльгі, выглядае быццам "пазычанні" з іншага спектакля. Шляхетны зьвонку палач аказваецца дэвоўкі зьмроніч. І пры гэтым так адчайна маега галавоў, быццам прабываць дэлейшчы перыятылі.

У балет вярнулася Адэльгі першай сестрычы Аэ-эты і Зыфрыда, у якасця і нарадзачыца паміж ім каханне. Людміла Уланавіча, быццам прабываць дэлейшчы перыятылі.

А ў балет вярнулася Адэльгі першай сестрычы Аэ-эты і Зыфрыда, у якасця і нарадзачыца паміж ім каханне. Людміла Уланавіча, быццам прабываць дэлейшчы перыятылі.

А вось сцэна балю, дэ

парты Эвен Капігэн), што прымаўтравяецца побач. У валасх Альпіні здралны спектакль і на новыя імёны. Дарэчы, Мадонька, да праскід-ду, рываўстаў і ў акно пачы-нае эфэктна ракава спаксуціца, а прытожача, добра скла-дзеная зьячка з рэзкімі рукамі, у якой няма шырацыці, "пуста ўнутры". Вось толькі Зыфрыда, якая Арыём Бан-нюкоўскі малое зусім малое дэбэлізнае возера" з ранаўшай сцэнаграфіяў і касцюмаў. А яна крышча не ў колеры балетнага пачука — чорным і белым, а менавіта ў гэтым унутрым напуўненні, і адчу-чэння тата, хто ж менавіта перад намі — жывы чалавек і алладжаны механізм. Ці ж

сеем Кузімічкім, утрымлівае сучуныя апаведу "паралельнаў" сусветы. Гэта бясчонкаў школьняа калідоры, "размножаныя" ў бэліччы "акенцы" на экране. Папчыла-на-ўнаёлішча вываа Мадонны — і змерлява босавыя ногі на прыёме ў зноўнага яго проза жыцця. Паўва са пэўнаўшай мухай. Матылькі, што не можа выраўваца да святла праз заслонку прэзэрыста паптыгелюна. Такы відэа, памножаны на куўваўя эфэктны, напярост відучы глядача ад кляпаваных мислэнаў, удзельнага сучаснага мэдэла, да метафараўнага, на якім трымацца мастацтва.

У выніку спектакль, падобны на жывога ўіцку памучальнасці, не заўважана для глядачы набывае рысы тонкай, нязнаўнаў адуханьнаўшчы тачыць "счытываць" мову тэатра і кіно, яе сучаснаа мастацкі характара. Прыяўнаўшчы кагоўшчы правакчынаўшай назваў, кагоўшчы — азначаны жанрам "драма стэнаўшчы", спектакль можа стаць для глядачы і яшчэ і крокам да разумення мастацкіх з'яў, складаных па сваім выразным сродках.

Адной з асноўных мэт аб'яднаня мастакоў у творчы саюз, паводле статута гэтага саюза, з'яўляецца актывізацыя выставачнай дзейнасці. Мастак можа думаць, што працуе выключна дзеля ўласнага задавальнення, альбо мець у прыярэтыцэ матэрыялы экзівалент сваёй працы, але, калі ён не мае сваёй глядацкай аўдыторыі, дык яго нібыта і няма. Не ў фізічным, зразумела, сэнсе, але як асобы сацыяльна значнай. Сённяшняе кіраўніцтва Беларускага саюза мастакоў доўжыць практыку, напрацаваную яшчэ да апошняга з'езда БСМ, калі выставы нацыянальнага маштабу ладзяцца не толькі ў сталіцы, але і ў рэгіёнах. Прыкладам можа быць ндаўнаў рэспубліканская выстава да сумнай гадывіны Чарнобыля, арганізаваная ў Гомелі. "К", нагадаем, прысьвядла ёй развэрт. Вось з'яраў старшыня Беларускага саюза мастакоў Глеб Отчык ладзіць сваю персаналю ў Хойніках.

Пётра ВАСІЛЕЎСЬКІ / Фота аўтара

Разгорнутая выстава ў Хойніцкім краязнаўчым музэі. Назву мае "Жыццёвы код" з уладкаўненнем "26.04.21. 35 год". Прысьвечана, як не цяжка згадацца, Чарнобыльскай катастрофе і жыццю пад знакам Чарнобыля.

Персаналю для аўтара з'яўляецца магчымаасцю азірнуцца назад і падумаць пра будучыню, а для глядача — прасачыцца, як выраўтываўся пачырк і вылучаўся/фармаўся вобразны лад, уласнаўшча дэдаўнаму творцу. Уласны пачырк, выразана адрозны ад іншых, у Глеба Отчыка выраўтываўся дзякуючы не толькі прафэсійнаму навучанню ў нашай Акадэміі мастацтваў, але і праз сацыяльны досвед, праз нямпроты шыхад ад жадаўна зарабляга ўвабслення гэтай мэры.

У адным са сваіх інтэрвю спалар Глеб згадуў наступнае. "Пасля заканчэння Акадэміі пачынаў з дэкараўнаўшай пачыркў сцен, а пры гэтым зрабўваў такіх чынам, укладваў у сваё творчае развіццё. Некалкі гадоў я праўвэў на будоўлі, перш чым нарэшце, атрымаў замовы на роспісы і фрэскі. Калі ў мяне не было магчымаасці зараб-

Страта

Прышліла сумная вестка... На 95-м годзе пайшоў у жыцця выдатны беларускі мастак, сябра Беларускага саюза мастакоў, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны **Аляксандр Аляксандравіч Салаўёў**.

Нарадзіўся ён 13 верасня 1926 году ў Ленінградскай вобласці, у вёсцы Саловы. У 1943 — 1944 гадах, ва ўзросце 17 гадоў, браў удзел у партызанскай руху, з 1944 года знаходзіўся ў дзейнай воўсцы і ўдзельнічаў у баях у Прыбалтыцы і на Каральскім пераўшчыку. Аляксандр Аляксандравіч быў уназаргоўшчы ордэнам Чырвонай Зоркі, а таксама памомнымі медалямі ў гонар Перамоў ў Вялікай Айчыннай вайне.

Пасля дэмабілізацыі ў 1949 годзе мастак з'ехаў да маці ў Мадону (Латвія), там заканчыў школу. У 1955 годзе напаступіў ў Ленінградскае вышэйшае мастацка-прамысловае вучылішча імя В.Мухоміна на аддзяленне майстраву ману-ментальна-дэкараўнаўшча мастацтва. Пасля яго заканчэння пачаў працаўшча наўшчымаў рэстаўраўшчымаў і маляўшчымаў у сярэдняй школе ў Мадоні. З 1959 па 1965 гады Аляксандр Салаўёў вучыўся ў Беларускам дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце. З 1965 года працаўшча мастаком-пастаноўшчыкам у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Я. Коласа, а пазней (і з 1977 па 1995 года) — яго галюўным мастаком.

Прыезд Аляксандра Салаўёва ў Віцебск адзначыў з'яўленне пасвячанага гарадскога авангарда. Як мастак, які вырас на класічнай школе і сусветных узоарах рэалізму, Салаўёў вывучаў разнастайныя абстрактныя і рэалістычныя сістэмы, а таксама стаў аўчучаць рэалізм з абстрактным мастацтвам. За час працы мастак аформіў больш за восемдзясят спектакляў у Віцебску, а калі ўлічыць

Фрагмент экспазіцыі.

Давольна сабе меркаванне, што менавіта праца ў сферах часам вельмі далёкіх ад той, да якой яго рываўвала Акадэмія, узабагаўша Глеба Отчыка панарамным бачаннем жыцця і адпаведным разуменнем ролі мастацтва ў жыцці, змольнае, абаючы пра выразніцкі, спадчучы ў творчай працы чынаўшчы розных выяўленчых сістэм, не заганіць сабе ва ўмоўна-стыльваўшай рамкі таго ці іншага мастацкага гэтага, таго ці іншага канона. Плён гэтага досведу мы бачым і на выставе "Код жыцця".

Код творчасці ў канцэнтраванай тэзе

Фрагмент экспазіцыі.

Давольна сабе меркаванне, што менавіта праца ў сферах часам вельмі далёкіх ад той, да якой яго рываўвала Акадэмія, узабагаўша Глеба Отчыка панарамным бачаннем жыцця і адпаведным разуменнем ролі мастацтва ў жыцці, змольнае, абаючы пра выразніцкі, спадчучы ў творчай працы чынаўшчы розных выяўленчых сістэм, не заганіць сабе ва ўмоўна-стыльваўшай рамкі таго ці іншага мастацкага гэтага, таго ці іншага канона. Плён гэтага досведу мы бачым і на выставе "Код жыцця".

Глеб Отчык і госці верніскаў.

нае мастаком адбываецца ў нейкім паралельным сьвеце, за калючым дэтрам "зоны адлучэння". Глеб сам павішчух. Гомель — ягоная радзіма. Не чужыя для мастака і вёскі Гомельшчыны — і тья, што зніклі з карты Беларусі пасля вайбоўу ў Чарнобылі, тья, якім папчынаўшча вярнуцца да больш-менш устанавленага жыцця пасля катастрофы. Так што праўтравяўшча такую тэму мастаку не дазволілі ягонае сумленне. Ён напярост не мог рабўваць такія выставы. Маўштб мастака вытворшча, сярод іншага, яшчэ і гэмай, якую ён дэвоўшчы ўзнічыў у сваёй творчасці. У гэтым

Фрагмент экспазіцыі.

сэньсе Глеб Отчык творца не толькі таленаўшчы і працаўшчы (і тое, і другое не такія ўжо і радзасці), але і савяўшчына алкачына. А гэта сустракаўшча значна ралей.

Ягона тэмаўшча вечнай тэмы "малой радзімай" мае сёння трагічнае гучанне. Але кол жыцця, які мастак вынес у цэму сваёй персаналю, такі, што навура рознай ступені канцэнтраванай з'еб'алюўшча мусіць саступіць святлаў Вядоўшчы Глеба ік мастака і асобу, мажэ канстатываць, што гэтая жыццёўшчыраўшчынаўшча тэза таксама яму блізка.

Бывай, Аляксандр Аляксандравіч!

Яго дэкараўшчымаў ладзілі аваячы...

работы ў іншых тэатрах Беларусі і за мяжоў, то іх колічэсць пераваліць за сто.

У сапюўшчынай працы з многімі рэжысэрамі-пастаноўшчымаў Аляксандр Салаўёў паставіў у Калюўскаўшчы многаў знаваўшчы спектаклі. З Валерыям Мязніцкім — "Разгорт" паводле А.Фіцсэвэ, "Тэтыс" у Муўшчымаў А.Вампільва, "Катэўшча Калюўшчы" ў Каральскім "Пароў" і "Радываўшча" А.Дулаўра, "Зыўнаўшча" А.Гельманна. З'яўляўся ў Беларускам дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце. З 1965 года працаўшча мастаком-пастаноўшчыкам у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Я. Коласа, а пазней (і з 1977 па 1995 года) — яго галюўным мастаком.

Прыезд Аляксандра Салаўёва ў Віцебск адзначыў з'яўленне пасвячанага гарадскога авангарда. Як мастак, які вырас на класічнай школе і сусветных узоарах рэалізму, Салаўёў вывучаў разнастайныя абстрактныя і рэалістычныя сістэмы, а таксама стаў аўчучаць рэалізм з абстрактным мастацтвам. За час працы мастак аформіў больш за восемдзясят спектакляў у Віцебску, а калі ўлічыць

"Марыя Сцюарт" Ф.Шлёгера, "Запоўнакі апостал" і "Таблетку пад язык" А.Макаўшчына, "Матуна Кураж і яе дэці" Б.Браха.

Сцэнаграфіі Аляксандра Салаўёва былі ўласнаўшча аб'яўбленне, сімвалічнаўшча, тэатрычнаўшча. Салаўёў — мастак-філосаф. Яго тэатрычнаўшчы працы дазвалі глыбей раскрыць дабуўшча пастаноўшчы, характар героўшчы, існаўшча вывўшча, палываючы іх да сімвалічнаўшча вачыні. Яны прымушалі глядачу думача, гураўшча і рачыць успрымаць спектакль. Аднойчы коласкаўшчы калектыў апраўвэўшча на пастроўшча ў Маскву, і яго дэкараўшчымаў, які калісьці работам Льва Баўшчына, зладзілі анаўшчы адрэзу пасля ўзніччя засонны.

У 1982 годзе Салаўёў быў прасвэраўшча знаанне "Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР".

Аляксандр Салаўёў быў актывішчымаў удзельнікам гераўшчы, аб'яўшчы, рэстаўраўшчымаў і аб'яўшчымаў выстаў. Яго працы выстудзілі сця ў ўсёй Прыбалтыцы, Германіі, Францыі і Аўстэрыі. У 2010 годзе мастак пераўшча ў даручу Віцебскаму мастацкаму музэю 35 свай таворшчы, сярод якіх абстрактныя кампазыцыі і эскізы афармленя дэкараўшчы на спектакляўшча Навыаўшчынаўшча акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа і малюўшчыны паказы да спектакляўшча "Каварства і хуканьне" па Ф. Шлёгэру, "Мішчане" па А. Платонаўшча, "Гэтарыя чароўшчы" Х.Жаромскаўшча, "Мішчане" М.Горска, "Клюп" у Маякоўскаўшча. Створаныя для розных тэатраў (у тым ліку і Нацыянальнага акадэмі-

нага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа), якія дазваляюць пазнавацца з папмэні мастацка-выяўшчынаўшчы гадоў пра прызму ўспрыняцця аўтара, прасачыць тэатральныя гэўшчыны татаў часу.

Мастак пераўшча гораўшча малюўшчыны працы "Украўшчыванне", "Ева", "Раківіч", "Старая фрэска" і іншыя. Творчасць Аляксандра Салаўёва стала неад'емнай часткаўшчы культуры не толькі Віцебска, дэ мастак зрабўўшча значны ўнёшчы на фармаўшча мастацкага асяроддзі горада, але і ўсёй Беларусі другою паловаўшча XX стагоддзя. У 2016 годзе шэраг сваіх рабўшчы ён папчыўшча Нацыянальнаму мастацкаму музэю, яны дэманстравалі ў Мінску яго персанальнаўшча выставу.

На думку Аляксандра Салаўёва, мастак, гэта — перадумішчы алмаўшчы дарумаўшчы, адчуваўшчы, супераўшчымаўшчы гадзель, што адбываецца ў сьвеце. Ён павінен усьвэч час і напругу ягонаўшчы працаўшчы. Мастак не павінен думача, зрабўючы ўсё ці не. Інакш ён не мастак і нічога не створыць. Мастак — гэта збэўшчы пераўшчыраўшчымаўшчы. Ён свядомо і ў не свядомы. Мастак адштурхываецца ад будучыні і бачыць жыццё ў імгнаўшчы гадзель наперад. Мастак павінен зрабўючы, што мастацтва — гэта абслонаная шырачыца і найважчым праваўшчы інтэлекту, Гэта космас. І заданне мастака — адкрыць яго".

У 2016 годзе за шматгадоўшча шпэўшчыную творчы асабасці ўніскаўшча ў культуру і мастацтва Беларусі Аляксандр Салаўёў быў уназаргоўшчымаўшчы ордэнам Францыска Скарыны.

Памінь пра Аляксандра Аляксандравіча Салаўёва назаўсёды застанецца ў нашых сэрцах.

Юры ІВАНЮСЬКІ, лятэратурны рэдактар Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа

Цікавая рэч: з цягам часу духоўнае паняцце “радзіма” набывала для мяне ўсё большую геаграфічную прастору. Спачатку радзіма абмяжоўвалася родным веткаўскім завулкам. Гадоў да сямі. Тут я гуляў у футбол з суседскімі хлопцамі і дзядзючатамі, тут зразумеў, што такое сяброўства, здрада, і нават — якімі душэўнымі выдаткамі абарочваецца першае каханне. Потым было “дзядзькаванне” у матчынай Купрэўцы. Вясковае вакацыйнае “выгнанне” давалася няпроста. Увечары я выбігаў за весніцы і ўглядаўся ў той бок, дзе дыхала пыльным летам маё мястэчка. Сумавай па радзіме. Гадоў да дзевяці. Што лепшыя мужчынскія паясы ткаліся калісьці толькі ў Беларусі, а лепшым гуртом Саюза былі толькі нашы “Песняры”. Гадоў з дваццаці. Вось так паступова я становіўся беларусам, для якога радзімай з’яўляюцца не толькі Нясвіж, Камянец, Жылічы з Оршай, але і самая маленькая вёсачка на паўдзселенай Гомельшчыне. Вось такое практычнае краязнаўства з канкрэтнай высновай: для поўнага шчасця ўсяго свету мне не трэба, хоць адной Бацькаўшчыны. Добрай, шчырай, справядлівай.

Яўген РАГІН

Пра любоў да Беларусі і яе сельніку і ўспоміну невыпадкова. Без гэтага пачуцця, я перакананы, няма чаго і брацца за работу ў сферы культуры. Усё будзе выглядаць фальшывым ды фармальным. Таму і люблю шчыра раёны ды сельсаветы, дзе добра памятаюць, што літары “ф” калісьці ўвогуле не было ў нашым алфавіце. Памятаюць, таму і традыцый ашчэджаюць і выкарыстоўваюць пры гэтым самыя сучасныя тэхналогіі. Хто сумняваецца, ніхай пачытае чарговае ліставанне.

Чытаць у працяг маёй думкі: “Музеі, тэатры, бібліятэкі, цэнтры культуры транслуюць назапашаныя каштоўнасці папярэдніх пакаленняў нахаленню падростаючаму. Але важна ўлічваць, што сёння мяняецца фармат падачы інфармацыі і ўстаноў культуры павінны адпавядаць новым патрабаванням. Якой увогуле павінна быць устаноўка культуры XXI стагоддзя? І як не заснуць падчас ночы музей?” Пытанні гэтыя задае добра вядомая вам Наталля Рамановіч — вядучы метадыст пра рэалізацыі культурна-дзелавых праектаў і развіцці турызму Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтры. І сама ўпэўнена дае адказ: “Такія ўстаноўка павінна стаць інавацыйнай імаграфічнай пляцоўкай, якая набудзе статус цэнтры прыцягнення не толькі мясцовых жыхароў, але і турыстаў”. Наўздагон ночы музей аўтарка ўздымае вельмі важныя пытанні. “Нашы музеі не маюць музейнага статусу, — распавядае Наталля Рамановіч. — Аднак мы таксама прэзентавалі гэтым унікальным экспанатам, незвычайна этнаграфічныя прадметы ды загадкавыя історыі, зязяна з імі” (правільна арганізаванае краязнаўства заўжды запатрабаванае — Я.Р.). Вы, натуральна, здарумелі, што гаворка — пра этнаграфічныя пакоі, якія з’яўляюцца вынікам шматгадовага краязнаўчай дзейнасці. Экспанаты тут “ажываюць”, і любы ахвотны можа паставіць гаршчок у печ з дапамогай

“качаргі”. Такія інтэрактыўныя забаўкі ў стылі рэтра карыстаюцца павышаным попытам. У Індурскім Цэнтры культуры, да прыкладу, існуе такі асартымент паслуг музейнай ночы, як квэст, сувенирны салон, 3D-макеты старажытнага паселішча, гульні і конкурсы. А ў Абухаўскай сялянскай хаце вас навучаць піць чай упрыкуску, упрыглядку і наўздагон... На маёй Веткаўшчыне стараверы пілі чай “без шырмоніі”: прывязвалі кавалак цукру на нітцы да столі, называлі яго “шырмоніям”, глядзелі і пілі. Своеасаблівы варыянт чапяння наўздагон. Вось такое практычнае краязнаўства ў маштабах рэспублікі. А “дзіўляцца” і “драмаць” — словы антонімы. Хоць у музеі, хоць у бібліятэцы.

Працягваюць паступаць лісты пра акцыі з нагоды Дня сям’і. Справа святая. У Сенненскай цэнтральнай раённай бібліятэцы мерапрыемства называлася “Сямейнае ільвія”. Адпаведныя дзеі прайшлі і ў іншых установах раёна. Шанаваліся самыя сталья сямейныя пары і самыя маладыя.

У вёсцы Гродзі Ашмянскага раёна адбылося пасаджэнне клуба выходнага дня для людзей сталага веку “Апачываем разам”. На пасаджэнні дзяліліся сямейнымі кулінарнымі традыцыямі. Шкала, што ніводнага сакрэнту беларускіх мясцовых страў раённыя металысты раскрываць не захачелі. Так мы і не даведаемся, як на Ашмяншчыне фірмовыя драпікі гатуюць.

Працягваем гаворку пра Ашмянскі раён, дзе вельмі шануюць сямейныя традыцыі. Аграгарадок Гашаньскі — не выключэнне. На канцэрт тут ішлі сям’ямі. “Камадн” удзельнічалі ў конкурсах і танцах. Гэтак жа дружна і прызы атрымлівалі. А ў Барунах дзеля сямейных урачыстасцяў аб’ядналіся работнікі адукацыйнай установы, сельскіх клуба і бібліятэкі. У выніку атрымалася культурна-спартыўнае свята, на якое быў запрошаны Хатнік, добры, гаспадарлівы і спартыўны.

Загачык аддзела маркетынгу Бярэзінскай раённай бібліятэкі Тамара Круталевіч назвала Берэзіно горадам узорных сям’яў. “520-год-

Упрыкуску, упрыглядку і наўздагон

дню раённага цэнтры, — распавядае аўтарка, — прысвечаны з’езд-форум “Здаровыя сям’і — залаты фонд горада”. Адзін з ініцыятару мерапрыемства — Бярэзінская раённая бібліятэка. Намінаваны на форум 16 сям’яў. Кожная п’ятая — мігадзятка, у тым ліку адна сям’я — з двойняй. На свядзе своеасаблівым тэрам для ганаровых нар стала рамонтная лавачка, што дазволіла вывесці іх на арбіту ўсенароднага прызнання.”

І апошня “сямейная” інфармацыя — пра чытанне ў Шчучынскім раёне. У мясцовай дзіцячай бібліятэцы зладжана свята сям’яў, якія чытаюць. Кожны з прысутных распавёў пра свае літаратурныя прыхільнасці.

Сярод лістоў іншай тэматыкі зноў лідзіруе Гродзенскі раён. Супрацоўнікі раённага культурна-інфармацыйнага цэнтры паведамляюць пра адкрыццё турыстычнага сезона. Гаворка пра рэгіянальны адкрыты фестываль народнай творчасці “Аўгустоўскі канал запрашае сяброў”. Мерапрыемства, як вядома, брандавае і заўжды вабіць турыстаў. Гэтым разам фестывальна пляцоўка аб’яднала майстроў і аматараў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, спартсменна, якія паўдзельнічалі ў збеггах з бабўліным вільшнікам і ў майстар-класах па распілоўванні бярвана ручной пілоў “Дружба”... Прэзентаваўся і вясковы канцэрт з танцамі пад гармонік. Упершыню дзейнічала інтэрактыўная пляцоўка, дзе ахвотныя маглі маляваць, фарбаваць, канструяваць шлюзы і лодкі для Аўгустоўскага канала. Які заўжды, можна было з карысцю прагуляцца па бібліятэчным бульвары.

Крэатыўцы і ў Карэліцкім раёне. Тут адбыўся фестываль “Ярэміцкія маскі запрашаюць”. Адбыўся, натуральна, у Ярэмічах. Справа ў тым, што мясцовыя артысты з народнага аматарскага аб’яднання “Закрытыя твары” пад кіраўніцтвам Марыі Корань любяць збіраць вакол сябе людзей таленавітых і неаб’якавых. Таму ў фэсце бяруць удзел вядучыя музычныя і тэатральныя калектывы раёна. На стыку музычнага і тэатральнага мастацтва часам нараджаюцца адмысловыя рэчы. Я даўно казаў, што сапраўдны брэнд здольны нараджаць брэнды.

Метадыст Слонімскага раённага Цэнтры культуры, народнай творчасці і рамёстваў Святлана Бушчык напісала пра штогадовы “Жыровіцкі фэст”: “На музычнае свята ў гонар з’яўлення іудэятворнай іконы Божай маці “Жыровіцкай” з’ехаўся 35 траурных, вакальных і вакальна-інструментальных ансамбляў, а таксама — салісты, аўтары-выканаўцы з розных куткоў Беларусі. Яны прэзентавалі прысутным творы духоўнай, народнай, эстраднай, аўтарскай музыкі на беларускай, грузінскай, сербскай, лацінскай мовах. Пераканаўча выступілі народны вакальны гурт наступніцкай “Сугучка” з Мірскай дзіцячай школы мастацтваў, харавы калектыв узорнага ансамбля песні і танца “Званочкі” з сярэдняй школы №1 Ашмян, узорны хор “Камерата” (Слонімскае ДШМ)... У якасці спецыяльнай асцыі выступілі іераманх Асафангел (Будзішын) з Сербіі і мужчынскі народны вакальны гурт “Дабравест” з Мінска”.

А цяпер — бібліятэчнае навіна са Слоніма. Наталля Гурская, загачык аддзела бібліятэчнага мар-

- 1 Выступае ўзорны хор “Камерата” са Слоніма.
- 2 Экспазіцыя “Страчаная спадчына” ў Сапоцкінскім культурна-турыстычным цэнтры.
- 3 У аграгарадку Дзітва Лідскага раёна танцуюць па-даўнейшаму.
- 4 Шчучын ладзіць свята сям’яў, якія чытаюць.

кетыну Слонімскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа, назвала свае нататкі “Вялікі рамантык”. Гаворка — пра сына Слонімскай зямлі Алега Лойку, 90-гадовы юбілей якога адзначае сельта. З гэтай нагоды ў раёнай бібліятэцы прайшоў літаратурны вечар. “Так, — сівярдае аўтарка, — Алег Антонавіч быў сапраўды вялікім рамантыкам, у тым ліку, і ў творчасці. Ён любіў жыць ва ўсім яго працягах. Некалькі гадоў таму ў нашай устаноўе адкрыўся музейны пакой пісьменніка. Тут акрамя літаратурнай спадчыны сабраны і асабістыя прылады Алега Антонавіча.”

Пра творчы вечар “Мелодыі майго сэрца” напісала нам метадыст Смаргонскага раённага Цэнтры культуры Вольга Крыванькова. На вечары шанавалі мясцовага кампазітара Аляксандра Ляха, які “агучыць” вершы многіх беларускіх пісьменнікаў, у тым ліку і Мар’яна Дуксы, з якім Аляксандр Палікарпавіч сябраваў. На мерапрыемстве выступілі і удзельнікі абшчэжы хароў, якімі кіруе Аляксандр Лях.

І апошня на сёння навіна — ад метадыста Ірыны Струмскіс. Яна паведамляе пра абласны фестываль побытавых танцаў, які ў чарговы раз адбыўся ў аграгарадку Дзітва Лідскага раёна. Удзельнікі узростам ад 7 да 70 гадоў супернічалі ў харэаграфічным майстэрстве. Наступны фэст адбудзецца праз два гады.

Пішыце і здзіўляйце!
Сустрэнемся праз тыдзень.

Як сцвярджаў японскі пісьменнік, драматург і акцёр Сімада Масахіка, розум людзей — у іх вачах. Вось глянеш у гэта “люстэрка душы” — і адразу можна зразумець чалавека. А я характар Зыгмунда Бабека працягала па яго... вусіках. Тоненькіх і акуратненькіх. Псіхологі і фізіянамісты сцвярджаюць, што ўладальнікі такіх вусікаў — надзвычай акуратныя, дакладныя і адказныя, стрыманыя і выхаваныя, слоў на вецер не кідаюць: сказана — зроблена. Такая форма вусоў была надзвычай папулярнай у пачатку і сярэдзіне ХХ стагоддзя. Гэтыя прыгожыя вусы патрабуюць асаблівага догляду — штодзённай стрыжкі і ўкладкі. Існуе яшчэ адна заканамернасць: у вусатых больш цесная сувязь з прыродай і жывёльным светам.

**“БЕЗ ЗЭНЬКІ
Ў ВЭСЦЫ
НЕ РАБІЛАСЯ НІЧОГА”**

На жаль, Зыгмунда Бабека даўно няма ў жывых. Ён памёр у 2001 годзе, а годам раней пайшла на той свет яго жонка. Гэты невысокі, хударлявы, вельмі рухавы, надзвычай працавіты і таленавіты чалавек — яшчэ адзін самародак зямлі смаргонскай.

Нарадзіўся ён у 1937 годзе ў вёсцы Пільцы. Сям’я была вялікая — сямёра дзяцей, Зыгмунд — пяты па ліку. З ранніх гадоў шмат працаваў. Тэрміновыя службы закінута яго ў Азербайджан, пасля арміі накіраваўся ў Карэла-фінскую рэспубліку, зарабляў грошы на лесасплаве. Вярнуўся дадому, ажаніўся на сярэце і разам з маладой жонкай паехаў у Казахстан падымцаць шаліну. Мужчына ніколі не баяўся цяжкай работы і заўсёды стараўся, каб сям’я мела хлеб і да хлеба. Чатыры галы прабылі Бабекі ў Казахстане — і вярнуліся дадому. Іх цягнула да сябе Беларусь.

Дадому яны прыехалі ўжо ўтраіх, у Казахстане нарадзілася іх дачка Святлана, а неўзабаве ў Беларусь — сыноч. Хату ў Пільцах Зыгмунд пачаў будаваць яшчэ да жаніцьбы. Калі вярнуўся, хутка дабудаваў яе — і сям’я справіла наваселле.

— Бацька быў цудоўным будаўніком, — згадвае Святлана. — Сваю хату будаваў разам з жонкай удваіх. Нікога на дапамогу не звалі. І ў акрузе татка столькі дамоў узвёў! Не пералічыць. На любую вялікую справу яго людзі клікалі. Асабліва на будаўніцтва дамоў, лазняў, гаспадарчых пабудов. “Без Зэнькі ў вёсцы не рабіла-

Самародак з Пільцаў

ся нічога”, — казалі тады. І я не помню, каб бацька за гэта меў нейкія грошы, усё рабілася па дружбе ці як для радні.

Зыгмунд сам майстраваў арэлі і дзіцячыя цапкі, дачка ўспамінае пра драўляных чалавечкаў, калі іх усталёўвалі на вуліцы, то ад подыху ветру яны махалі рукамі. Рабіў мэблю — эдлікі, сталы, ложка (у тым ліку дзіцячыя), невялікія канапы... Быў выдатны пянчкі і... мастак.

**МАЛЯВАННЕ —
ДЗВЕРЫ
ВА УНУТРАНЫ СВЕТ**

Доўгімі зімовымі вечарамі, усталяваўшы на самаробным мальберце прамавугольнік з ДВП, ён маляваў. Колькі было радасці, калі родная сястра прывезла Зыгмустоў з Вільноса чамаданчык з фарбамі!

“Звычайна ён маляваў пейзажы, — успамінае дачка Святлана. — Не капіраваў чужыя работы. Хіба толькі партрэты па клетках. Намалюваў сваіх бацькоў, а таксама сваякоў пасля іх вяселля. Больш за ўсё я запомніла дачку партрэт Васіля Цёркіна, памерам больш чым 2x2 метры. На вялікую сцяну. Маляваў прыкладна ў 1976 годзе па просьбе камандзіра часці, якая стаяла ў Дзевятнях (суседняя вёска з Пільцамі — аўт.)”.

А на сцяне ў доме захоўваецца карціна, якую падарыў дзед Зыгмунд унуку на дзень нараджэння ў 1984 годзе. На ёй —

Зыгмунд Бабек.

сталым узросце пісаць нейкія запіскі. Але цяпер з гадамі разумееш усю глыбіню гэтых бацькоўскіх стасункаў.

Калі мамка памерла, татка штодня хадзіў на могілкі ў Жодзішкі, ніяк не мог змірыцца з яе смерцю і вельмі прасіў, каб забрала да сябе. Праз год забрала...”

У Зыгмундзе Бабеку была такая ўнутраная (можа, прыродная) культура, выхаванасць. Адкуль у простым вясковым

вдзілі парадак на магіле, у вянку ля крыжа знайшлі ў іх птушынае гняздзечка са шкарпупінамі ад яек. Неверагодна! Птушкі тут звлі гняздо і вывелі птушанят. “Гэта татку была падзяка за тое, што ён так любіў прыроду”, — так растлумачыла знаходку Святлана Зыгмундаўна.

**ГІСТОРЫЯ
ПАЧАЛАСЯ З КАЛЫСКІ**

Гэтага нарысу магло б і не быць, калі б аднойчы

калыску, я спецыяльна распрацавала серыю зяняткаў. Малыя даведліся пра прызначэнне і ўладкаванне калыскі, розныя якасці драўніны, з якіх рабілі гэту дзіцячую мэблю, пра старадаўнюю пасцельную бялізну і яе аздабленне. А яшчэ дзеці практыкуюцца самі засцілаць ложкач, маляваць розныя разьбяныя калыскі, адмыслова змешваючы фарбы пад колер драўніны, — распавядае Эдзіта Эдуардаўна. — Выхаван-

Калыска ў дзіцячым садку.

мужчына з хлопчыкам на рыбалцы. Не ведаю, які іншыя, а я ў стальных рыбаку дакладна бачу самога Зыгмунда Іванавіча.

У 1972 годзе яго звалі ў Маладзечна, мастаком-фарміцелем у Дом культуры, кватэру нават прапаноўвалі. Не паехаў. Не любіў ні шумныя гарады.

Увогуле Зыгмунд даволі шмат маляваў. Свае работы ніколі не прадаваў, толькі дарыў — як правіла, родным і сябрам.

Ахайнасць (па-руску “чистоплотность”) ва ўсіх адносінах — была ці не галоўнай рысай Зыгмунда Іванавіча. “Ён ніколі за жыццё не дазволіў сабе не тое, што брыдкаслоўя, назва рэзкасі ў адносінах да людзей. Ніколі ні з кім не высвятляў адносін, толькі па-добраму да людзей, — робіць важны акцэнт мая суразмоўца. — З мамай жыў душа ў душу. Быў адналюбам. Калі мама ляжала ў бальніцы, пісаў ёй запісачкі, кароткія шчырыя пісьмы, якія яна складала сабе ў сумку. Тады гэта здавалася дзівацтвам — у

чалавеку столькі інтэлігентнасці і далікатнасці? Нават родным цяжка адказаць на гэта пытанне.

“Ён быў такі акуратны, што і дагэтуль дзіву даецца. Нас, малых, прывучаў да чысціні з маленства. Сам заўсёды хадзіў чысценькі і асабліва ў чыстае трымаў свае рукі. Гэта пры тым, што выконваў і самую брудную работу”, — яшчэ адзін штыршок да партрэта майстра.

Дома Бабекі мелі вялікую гаспадарку. Дзве каровы, быка, свіней шмат, курэй. Усё жыццё разам з жонкай Зыгмунд Іванавіч алпрацаваў на ферме “Дзевятні”. Дагладчыкам жывёлы і слесарам, пазней — вартульніком. Вельмі любіў жывёлу, прыроду. Ён хату сабе паставіў у жывалісным месцы — праз вако, як на далоні, лес і рака Вілія.

На бярэзах паблізу хаты дагэтуль вісяць шпакоўні, кармушкі, якія майстар зрабіў для любімых птушак.

Ён памёр у сакавіку, а восенню родныя, калі на-

Дом у Пільцах, які гаспадар Зыгмунд Бабек будаваў для сваёй сям’і.

выхавальніца дзіцячага садка № 8 Эдзіта Бранцэвіч не расказала, што ў іх групе з’явіўся часовы “экспанат” — калыска, якую прывёз у садок Ігар Найдзіч, бацька выхаванкі. Выдатная, сучасная, хоць цяпер у магазін — абавязкова купіць.

Гісторыю гэтага старадаўняга вырабу распавёў тата дзяўчынкі, Ігар Найдзіч: “У калыскі выгадвалася некалькі пакаленняў нашай сям’і. Існавала нават традыцыя — усё дзеці павінны былі паспаць у гэтым ложкачку, каб быць здаровымі. Калыска, зробленая з сасны і лазы, матрац быў напоўнены сенам. Зрабіў калыску пад замову сваяк сям’і, майстар-самавучка Зыгмунд Бабек, чалавек з залатымі сэрцам і рукамі. Майстар умеў усё: будаваць хату, рабіць мэблю і маляваць карціны. Яго работы ёсць у многіх кутках Беларусі і нават у Польшчы. Гэты чалавек з чулай душой, вельмі любіў прыроду і перадаў гэту любоў сваім дзецям. Разам з сынам ён пасалзіў вакол сваёй хаты бярэзавы гай, якому зараз ужо 60 гадоў”.

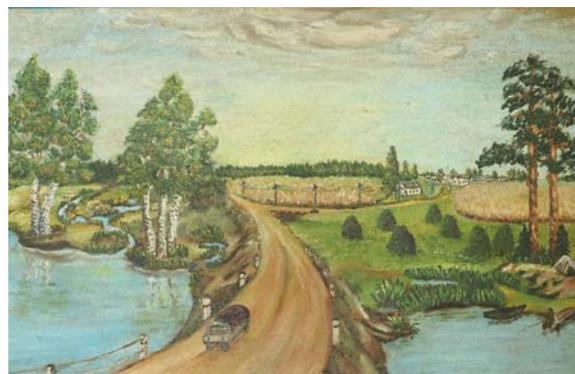
“Каб зразумела распавесці малым пра гэту

цы захіналі ў пляшкі лялек-немаўлят, спявалі ім калыханкі, даведліся пра сяброўстваў — лялек-мотанак, зернавашак і злую ведзьму Стрыгу з беларускіх міфаў, якой страшылі калыскі малых дзяцей.

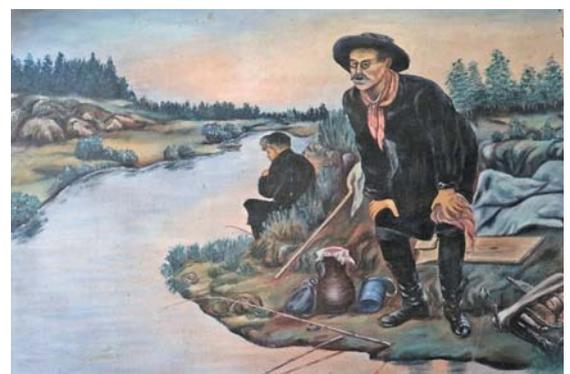
У змесе зяняткаў я выкарыстоўвала шмат фальклорных і музычных твораў. Распрацавала назіранні, імітацыйныя практыкаванні і фізкультурныя хвілінкі, рухавыя і карагодныя гульні, практычную работу. Метадычныя распрацоўкі зяняткаў можна выкарыстоўваць у дзіцячых цэнтрах творчасці, гуртковай рабоце. Такім чынам зянткі — не толькі пазнавальныя, але і маюць глыбокі выхавальны ўплыў. Бо ўсе мы — родам з калыскі: спачатку з сямейнай драўлянай, а потым з роднай Беларусі”.

З садка калыска перакачвала ў Смаргонскі краязнаўчы музей. Тут ашанілі яе ўнікальнасць і каштоўнасць. Размясцілі калыску ў пакоі, дзе музейшчыкі праводзяць анімацыйную праграму “Побыт беларускага селяніна”.

Галіна АНТОНАВА
Фота аўтара

Работы Зыгмунда Бабека.

Двойка па паводзінах, або Як прадугледзець план “В” і “С”?

Бібліятэкі Беларусі ўжо даўно выйшлі за межы сваіх памяшканняў і за межы непасрэдна бібліятэчнай дзейнасці. Галоўнай прычынай гэтага стаў спадчыны ўвогуле і да бібліятэк у прыватнасці. Вынік — выхад бібліятэкараў у свет, пашырэнне паслуг, ды ўвядзенне новых форм работы.

На сёння супрацоўнік публічнай бібліятэкі выконвае і свае непасрэдныя абавязкі, і абавязкі сцэнарыста святаў, вечароў, ранішнікаў і іншых пасяджэнняў, дзе танчыць, співае, паказвае фокусы; а яшчэ ён прыдумляе гульні і квесты, распрацоўвае бібліяночы і бібліядні, стварае праграму летняга чытання, вясновых свят, зімовых вакацый... Усё гэта, каб дагэтуль спрактыкавана карыстальніку, каб ён толькі прыйшоў у наступны раз.

ЧЫМ ЖА ЎРАЗІЦЬ?

Арганізаваць сустрэчу са школьнікамі прасцей. Дастаткова дамовіцца з настаўнікам або завучам, і група ў абумоўлены час з’явіцца ў бібліятэку. Але ж падрыхтоўка да сустрэчы — заўжды ґрунтоўная і затратная па часе.

Прышоўшы на нейкае мерапрыемства ў бібліятэку, дзеці ўспрымаюць яго не як урок, дзе павінны сядзець ціха і слухаць. Аповед бібліятэкара павінен суправаджацца нейкай анімацыяй. Апошнім часам — нават прэзентацыяй, бо без відэа і аўдыё дзяцей не ўразіць.

Дарэчы, размаўляючы з дзіцячай аўдыторыяй таксама трэба ўмець. Адна справа весці дыялог з двума — трыма малодшымі школьнікамі, зусім іншая — з цэлым класам. Часта раславецкі нешта пра сябе, сваіх родных або гаданых, узгадаць нейкі выпадак хочучы ўсе. Усіх выслухаць немагчыма — час не гумовы. Дзеці пачынаюць выкрываць, перабіваюць адзін аднаго, крыўдзіцца. У памяшканні стайць гул, які пераходзіць у бібліятэкару, і вучням, якія не чуваюць нават сябе. Супакоіць дзяцей, пераклучыць іх увагу таксама трэба ўмець. Бібліятэкар, як правіла, для іх не аўтарытэт.

Праводзіць пазнавальныя мерапрыемствы (а гэта амаль што школыны ўрок), мець зно-

сіны з дзіцячымі аўдыторыямі, арганізоўваць дзяцей падчас нейкага майстар-класа — работа, можна сказаць, педагогічная. Настаўнікаў гэтаму спецыяльна вучаць, бібліятэкары ж вучацца на практыцы і на сваіх памылках.

Добра, калі настаўнік знаходзіцца побач і прыйдзе на дапамогу. Але ж нярэдка выпадакі, калі педагогі, прывёўшы дзецей у бібліятэку, проста здаюць дзяцей бібліятэкарам і самавыдаляюцца. Яны не прысутнічаюць на нейкіх мерапрыемствах, не звяртаюць увагу на паводзіны дзяцей, нібы “мы па вашай замове дзяцей вам прывялі, вось і забавляйце іх, а нас гэта не датычыць”.

Безумоўна, ёсць нават цэлыя класы выхаваных дзяцей. Яны і без настаўніка будуць прыстойна сябе паводзіць — слухаць і слухацца падчас мерапрыемства; на абанемце спакойна выбіраць кнігі, або гартач часопіс, а не “лётаць” па ўсім памяшканні, штурхаючы аднакласнікаў. У такім разе мерапрыемства праходзіць цудоўна: дзеці атрымліваюць новыя веды і пазітыўны настрой, бібліятэкар — задавальненне ад выкананай працы. А ў бібліятэцы пасля такіх дзяцей застаецца парадак і чысціня. Але ж бывае і зусім наадварот.

НА ЖАЛЬ, НЕ АЎТАРЫТЭТ

Адным з самых папулярных і адносна простых кірункаў публічнай дзейнасці бібліятэк з’яўляецца (прынамсі, у Мінску) запрашэнне пісьменнікаў. Іх канцэнтрацыя ў сталіцы найбольшая, а колькасць — значна перавышае колькасць бібліятэк. Можна запрашаць і запрашаць. Але ж высвятляецца, што і тут не ўсё так проста.

Дорослыя людзі ідуць на сустрэчу з пісьменнікам і адносна простых кірункаў публічнай дзейнасці бібліятэк з’яўляецца (прынамсі, у Мінску) запрашэнне пісьменнікаў. Іх канцэнтрацыя ў сталіцы найбольшая, а колькасць — значна перавышае колькасць бібліятэк. Можна запрашаць і запрашаць. Але ж высвятляецца, што і тут не ўсё так проста.

дзіць кантакт, трымаць увагу дзяцей з першай і да апошняй хвіліны сустрэчы. Зараз мала хто з дзіцячых пісьменнікаў прыходзіць на сустрэчу без нічога. У арсенале аўтараў і гульні, і віктарыны, і прэзентацыі, і анімацыя, і відэа, і цацкі — героі іх кніг, і шмат-шмат чаго іншага.

Але ж бывае такое, што нічога з вышэй пералічанага дзяцей не зацікавіць. Не тое, каб усіх — дастаткова двух — трох вучняў, каб “завесці” ўвесь клас і сарваць любое мерапрыемства. У такім выпадку атрымліваецца, што пісьменнік дарма марнаваў свой час, бібліятэкары адчуваюць віну перад пісьменнікам, а настаўнік абядае ўсім дзесям запісы ў дзённікі і двойкі па паводзінах. А бывае, што настаўнік і не прысутнічае на сустрэчы. Тады пісьменнік і бібліятэкар застаюцца сам-насам з класам ці нават не адным.

Праўда, злараецца, што на сустрэчы не прысутнічае сам бібліятэкар-арганізатар, што выглядае зусім непрыстойна.

Але ж нягледзячы на ўсе акалічнасці, бібліятэкары працягваюць запрашаць пісьменнікаў на сустрэчы, пісьменнікі гаджацца, класныя кіраўнікі прыводзяць дзяцей. Значыць, усім гэта трэба.

Магчыма, зараз хтосьці абвінавачвае мяне ў тым, што бібліятэкары арганізоўваюць гэтыя сустрэчы для “птушачкі”, для прыгожых справаздач, а да сустрэч з пісьменнікамі таксама неабходна рыхтавацца. Трэба прачытаць кнігі самім і разрэкламаваць іх дзесям, каб яны таксама іх працягалі, зрабіць выставу, арганізаваць конкурс малюнкаў ці яшчэ чаго-небудзь, прудумаць пытанні, бо магчыма ў дзяцей іх не будзе, прудумаць план “В” і “С” на выпадак, калі штосьці пойдзе не так.

ЗАПАСНЫ ВАРЫЯНТ

З кнігай бібліятэкары працуюць кожны дзень. Робяцца розныя выставы, кнігі задзейнічаны ў аздабленні інтэр’ера, выкарыстоўваюцца асновы мерчандайзінгу для звароту ўвагі наведвальнікаў на пэўныя асобнікі. Да таго ж мы штодзённа прапануем кнігі юным карыстальнікам — не адну, дык другую, трэцюю, чацвёртую, пакуль дзіця не вызначыцца, што яму падабаецца больш. Агульны змест гэтых кніг добраму бібліятэкару будзе вядомы. А прымушаць чытаць бібліятэкар не мае магчымасцяў, ды і навошта яму гэта. Увогуле, бібліятэкару ў большай ступені ўсё роўна, якую кнігу абярэ чытач, гадоўнае, каб узяў. Так-так, усё дзеля тых самых справаздач і выканання плану. Большасць бацькоў, між іншым, той жа думкі: гадоўнае, каб дзіця чытала хоць што-небудзь.

Толькі не трэба зараз казаць пра якасную літаратуру, якая вучыць, выхоўвае, настаўляе — і менавіта такія кнігі неабходна выдаваць дзесям у бібліятэках. “Гэтыя ведзьмы даbru не навучаць”, як са злосцю кажуць некаторыя бабулі пра кнігі фэнтэзі — не слухна. Да прыкладу, упадабаны ўсім Карлсан па сутнасці ашуканец, аматар дарма паесці прысмакаў, істота, якая баіцца адказнасці і пакідае хлопчыка аднаго ў небяспецы. Вінні-Пух, Нязнайка, Бураціна — не лепшыя. Пра папулярнасць і замілаванасць гэтымі гісторыямі казаць не буду. Якісьці і выхаваўчасць кнігі — з’ява суб’ектыўная.

Рабіць выставу кніг пісьменніка перад сустрэчай? Тут ужо трэба выбіраць: ці раздаваць дзесям, каб мелі магчымасць пачытаць да сустрэчы з пісьменнікам ці рабіць выставу. Рабіць і першае, і другое колькасць кніг і іх асобнікаў не дазваляе. Вядома, пры наяўнасці кніг у бібліятэцы перад сустрэчай яны ўсё будзюць прыгожыя выставлены на ўсеагульны агляд.

Арганізоўваць вакол кніг пэўнага пісьменніка нейкія дадатковыя актыўнасці? Талітэкс з асабістай сімпатыі бібліятэкара да гэтага пісьменніка і яго творчасці. Паўтаруся, бібліятэкарам няма розніцы, кнігі якіх пісьменнікаў выдаюцца больш.

Прудумляць нейкія планы і сцэнарыі сус-

трэчы з пісьменнікам? У межах нейкіх фестываляў, свят — гэта абавязак арганізатара. Пры звычайнай сустрэчы ў бібліятэцы — не. Бо што ж тады будзе рабіць пісьменнік? Правядзенне самой сустрэчы і планы “В” і “С”, калі штосьці пойдзе не так, ужо за пісьменнікам.

Бібліятэкар жа павінен паклапаціцца пра запас пытанняў да пісьменніка на выпадак неактыўных дзяцей, а таксама пра запас пытанняў да дзяцей, калі ў пісьменніка здарыцца нейкі форс-мажор і яму патрэбна будзе паўза. А запасны варыянт развіцця падзей у добрага бібліятэкара будзе на выпадак, калі пісьменнік па нейкіх прычынах затрымаецца на сустрэчу ці увогуле не прыйдзе.

ЁСЦЬ НЮАНСЫ

Навошта гэтыя сустрэчы дастаўнікам? Па-першае, набыты настаўнік сам шмат арганізоўвае розных актыўнасцяў, паходаў куды-небудзь і з задавальненнем адгукаецца на запрашэнні ў бібліятэку. Па-другое, настаўнікі, як ніхто іншы, разумеюць карысць ад чытання кніг. А ніхто лепш за пісьменніка не раскажа пра кнігі, прычым не толькі пра свае. Часцяком настаўнікі, асабліва філолагі ці пачатковых класаў, самі з задавальненнем слухаюць пісьменнікаў, бо як прызнаюцца самі “на знаёмства з сучаснай літаратурай часу не хапае”.

Яшчэ адна прычына — справаздачы... У педагогіцы іх таксама шмат. А парадак прычын, каб прыйсці ў бібліятэку на сустрэчу з пісьменнікам, залежыць ад настаўніка.

У нас застаецца гадоўна дзеючая асоба — пісьменнік! Не ведаю, ці ёсць у іх нейкія справаздачы перад выдавецтвам за колькасць сустрэч, ці можа хто для сябе вядзе ўлік, але сустрэчы з чытачамі — самая цудоўная рэклама сябе і сваіх кніг. Ні адна сацсетка, ні адзін відэаролік, ні адзін бібліятэкар не зацікавіць так, як зацікавіць пісьменнік пры жывой сустрэчы.

У Сеціве апошнім часам з’яўляецца шмат інфармацыі, як запрасяць пісьменніка ў бібліятэку, патрабаванні да арганізатара, аўдыторыі, настаўніка. Гэта вельмі слушныя парадзі, бо на штосьці арганізатар можа і не звярнуць увагу, а для пісьменніка нейкая дробязь па сутнасці будзе вельмі важнай.

Але ж ёсць і нюансы. Патрабаванне некаторых пісьменнікаў, каб дзеці ве-

далі і прачыталі іх кнігі. На Захадзе так і адбываецца. У Расіі часта дзеці прыходзяць падрыхтаванымі — кнігі прачытаны, саіскі пісьменніка прагледжаны і нават нейкія малюночкі альбо вырабы па кнігах зроблены. Гэта не дзіўна, бо вялікая колькасць расійскіх пісьменнікаў на сустрэчы праходзіць за грошы, у тым ліку і з дзіцячай аўдыторыяй, у тым ліку і анлайн. Чытачы, можна сказаць, свядома ідуць да сваіх упадабаных аўтараў, кнігі якіх не толькі прачытаны, але і перачытаны.

У Расіі пісьменнікі жывуць з таго, што яны пішуць. У нас жа становішча процілеглае. Пісьменнік — гэта не праца і не сродак зарабці, пісьменніцтва ў Беларусі — гэта хобі. Часцяком дзеці аб існаванні пэўнага пісьменніка даведваюцца толькі на сустрэчы з ім. А не так даўно чула як адна піяцікласніца казала сяброўцы, што ўсе пісьменнікі памёрлі. Тут жаклівы, распачы, здзіўлены смайлік — з такой пячоры выйшла гэта дзіўчэнка?

Тым не менш, патрабаванне пісьменніка, каб дзеці ведалі і прачыталі яго кнігі, на мой погляд, не зусім карэктнае. Навошта бібліятэкары зьнімаюць дзіцячых з творчасцю пэўнага пісьменніка? Якая зацікаўленасць у гэтым бібліятэкара? Хіба толькі правесці шэраг гучных чытаньняў і панастаўляць сабе шмат “птушчак” за мерапрыемства. А потым запраسیць пісьменніка — будзе яшчэ адна “птушчак”. Толькі каму патрэбны такія падыходы ў справах дзіцячых?

НЕ ДЗЕЛЯ СПРАВАЗДАЧ

Вядома, пісьменнікі такія ж людзі як усе — ёсць таленавітыя аратары, а ёсць сціплыя маўчуны, якім цяжка ісці на кантакт з натоўпам незнаёмых людзей, і тым больш дзіцяцей. Але ж у прафесійнай абавязкі і ўменні бібліятэкараў таксама не ўваходзяць выступленні перад публікай. І для некаторых бібліятэкараў-пачаткоўцаў становіцца вялікай нечаканасцю абавязак рыхтаваць і праводзіць масавыя мерапрыемствы. У праграме падрыхтоўкі бібліятэкараў такога курса няма.

Ну і паўтарыся: сустрэчы з пісьменнікамі патрэбны ўсім бакам. Можна здацца, што бібліятэкары і настаўнікі працуюць дзеля справаздач. Але гэта толькі на першы погляд. Мы імкнёмся не проста якасна выконваць свае абавязкі, мы ствараем разнастайнасць як у сваёй працы, так і ў жыцці дзіцяцей, далучаем іх да кнігі і чытаньня, павышаем культурны ўзровень.

Марына ПЕТРАШКЕВІЧ

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 3)

— Якую падтрымку ваша суполка на сёння атрымлівае з Беларусі? І якая яшчэ дапамога падаецца вам найбольш істотнай (канцэртныя касцюмы, кніжныя навінкі, метадычна-рэпертуарная дапамога, арганізацыя адмысловых семінараў для кіраўнікоў ансамбляў)?

— За гады актыўнай дзейнасці наша арганізацыя атрымлівала і зараз мае сталую падтрымку гістарычнай Радзімы, якая адлюстроўваецца ў перадачы арганізацыі беларускай літаратуры і нацыянальных касцюмаў.

Ля калодзежа на беларускім падворку.

САГА пра Беларусь

Перыядычна прадстаўнікі, у тым ліку і кіраўнікі творчых калектываў нашай арганізацыі, праходзяць навучанне ў Міжнароднай летняй школе беларусістыкі. І два кіраўнікі нашых творчых калектываў прайшлі стажыроўку ў горадзе Мінску, арганізаваную Рэспубліканскім цэнтрам нацыянальных культур. Дружны калектыў РЦНК на чале з дырэктарам Вольгай Віталёўнай Антоненка з намі рэгулярна на сувязі і гатовы аказаць усебаковую дапамогу ў рэалізацыі нашых праектаў.

— Ці часта да вас трапляюць цікавыя госці з Беларусі (дзеячы культуры, навукоўцы і гэтак далей)?

— Штогод у Самары праходзіць Міжнародны фестываль “Кіно — дзецям”. У “Міжнароднай праграме” гэтага Форуму заўсёды свае работы прадстаўляюць і беларускія рэжысёры.

Яркай падзеяй з’яўляюцца адкрытыя Міжнародныя Славянскія чытанні, якія праходзяць у Самары штогод на базе МБАУ Школа № 132, і рэгулярна ў іх праграме ўдзельнічаюць прадстаўнікі з Беларусі. У гэтым годзе ў сувязі з эпідэміялагічнай сітуацыяй Славянскія чытанні праходзілі ў красавіку ў дзядзіншым фармаце. І, нягледзячы на гэта, па выніках правядзення XVII адкрытых Міжнародных Славянскіх чытаньняў у навуачна-і намінацыі “СЛАВЯНСКАЯ КУЛЬТУРА И ХРИСТИАНСТВО” трэцяе месца заняла Валерыя Герасіменка — Рэспубліка Беларусь, ДУА “Гімназія № 36, г. Гомеля імя І. Мележа”, педагог Уладзімір Дзмітрыевіч Сіндзюў.

У красавіку гэтага года з візітам Самарскую вобласць наведваў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Уладзімір Ільіч Сямашка.

Крыху раней, але таксама ў красавіку, Самарскую вобласць наведвала беларуская дэлегацыя кіраўнікоў прадпрыемстваў. Нашы творчыя калектывы і салісты правялі для гэтых у Доме дружбы народаў Самарскай вобласці невялікую канцэртную праграму.

— Адно з самых важных пытанняў — забеспячэнне пераемнасці пакаленняў. Ці ёсць з гэтым праблемы ў вашай супольнасці — калі так, дык як вы іх вырашаеце? Можна падзяліцца нейкімі канкрэтнымі творчымі “ноу-хаў”, якія дазваляюць прыцягнуць увагу моладзі да сваіх кураньняў?

— Не сакрэт, што беларусы, якія

Наш каларыт у Самары.

жывуць у Расійскай Федэрацыі, абруселі, многія не ведаюць наогул беларускую мову і беларускія нацыянальныя традыцыі, ахвотна ўступаюць у шлюбы з прадстаўнікамі іншых нацыянальнасцяў.

Асаблівае месца ў дзейнасці Самарскай абласной грамадскай арганізацыі беларусаў і выхадцаў з Беларусі займаюць пытанні па адраджэнні і развіцці культуры і мовы беларускага народа, захаванню яго самабытнасці, традыцый і звычайнаў у Самарскай вобласці. Гэтым шмат у чым спрыяюць партнёрскія адносіны з адукацыйнымі ўстановамі гарадской акругі Самары. Наша арганізацыя распрацавала свой унікальны праект — Супрацоўніцтва са школамі і ўстановамі далатковай адукацыі, з бібліятэчнай сеткай.

Так, у перыяд з 2004 па 2021 гады для захавання і папулярызавання традыцый беларускага народа ў сферы культуры і адукацыі, з ініцыятывы Праўлення арганізацыі, былі падпісаны Пагадненні аб адукацыйным і творчым партнёрстве з Дзіцячымі музычнымі школамі № 7, 9, 17, 20 і Школай мастацтваў № 3 “Младосьці” гарадской акругі Самары, агульнаадукацыйнымі школамі № 36, 123, 124, гімназіі № 2 і ўстановамі далатковага адукацыі ЦВА “Творчасць” гарадской акругі Самары.

На базе гэтых навучальных устаноў былі створаны беларускія творчыя калектывы, якія неаднаразова перамагалі на міжнародных, усе-расійскіх, рэгіянальных, гарадскіх, фестывальных і конкурсах.

Наша моладзь разам з педагогамі з задавальненнем вывучаюць беларускую мову ў нядзельнай школе “Родны кут”.

У вакальныя і харэаграфічныя калектывы нашай арганізацыі ахвотна прыходзяць юныя таленты, ім падабаецца беларускія песні і танцы, а праз іх яны спазнаюць сваю гістарычную радзіму і многія пры выбары месца вандроўкі і ад-

пачынку — выбіраюць менавіта Рэспубліку Беларусь.

— Нацыянальныя суполкі здатныя не толькі захоўваць гістарычную памяць, але і папулярызавать беларускую культуру ў іншых краях. Ці ёсць зацікаўленасць беларускім мастацтвам там, дзе вы жывяце? Якія захады, на вашу думку, найбольш эфектыўныя?

— Узаемадзейнічаючы з нацыянальна-культурнымі аб’яднаннямі Самарскай вобласці і іншых расійскіх рэгіёнаў магу ўпэўнена сказаць, што цікаваць да беларускага мастацтва ёсць і яна трымаецца на дастаткова высокім узроўні. Нашы беларускія калектывы і калектывы нашых творчых партнёраў, якія выконваюць беларускія песні, танцы і папулярызуюць беларускую прозу і паэзію, заўсёды запатрабаваны на мерапрыемствах, гледачы іх заўсёды вельмі цэлага прымаюць.

Мы рады прымаць удзел у мерапрыемствах на гістарычнай радзіме і з задавальненнем гатовыя сустрэць гэтых у сабе.

Так у кастрычніку 2018 года я ўзначаліла творчую дэлегацыю Самарскай вобласці на V Форуме рэгіёнаў Беларусі і Расіі. У яе складзе ў горад Магілёў адправіліся шматразовы лаўрэат міжнародных, усе-расійскіх фестываляў і конкурсаў беларускі вакальны ансамбль “Каланс” (мастакі кіраўнік Іна Ігарэўна Сухачэўская) САГА “Руска-Беларускае Братэрства 2000” і пяць найбольш яркіх майстроў дэкаратыўна-прыкладнай творчасці Самарскай вобласці, якія прадставілі такія напрамкі, як лозапіяцненне, ваяленне, дэкаратыўны росліск па дрэве, выраб нацыянальнай лялькі.

Творчая дэлегацыя прыняла ўдзел у выставе-кірмашы “Горад майстроў” і канцэртнай праграме “Садружнасць культур — садружнасць народаў” лепшых творчых калектываў Беларусі і Расіі. Дарэчы, каб чыноўнікі пра нас не

забывалі і выкарыстоўвалі патэнцыял дзясятых разнапланавы і на належным узроўні падтрымлівалі дзелавы аўтарытэт кіраўнікоў беларускіх грамадскіх аб’яднанняў.

— Сёння час шмат у чым дастаткова ўнікальны. Тэхналогіі, інтэрнэт, новыя формы працы дазваляюць беларусам замежжа жыць у самых розных кутках зямнога шара, але пры гэтым адчуваць сваю непасрэдную датычнасць да культурных традыцый сваёй краіны. Ці ёсць якія-небудзь праблемы на сумесна-ўзаемадзейнічэнні ў культурнай сферы? Па прасоўванні культурных праектаў як на Радзіме, так і за яе межамі?

— Мабыць, я паўтарыся, але скажу, ва ўсіх фестывалях якія арганізацыя арганізуе і праводзіць, дзякуючы Інтэрнэт-тэхналогіям, удзельнічаюць салісты і творчыя калектывы з краін блізкага і далёкага замежжа. І гэта мы пачалі ўжываць яшчэ задоўга да пандэміі. Можна сабе ўявіць, што ў нашых фестывальных мерапрыемствах прымаюць удзел прадстаўнікі беларускіх суполак з Італіі, Украіны, Фінляндыі, краін Балтыі і іншых краін блізкага і далёкага замежжа.

Нам, вядома, не хапае жывых зносін і тое, што раней пры Пасольстве Рэспублікі Беларусь у Расіі праводзіўся фестываль беларускай культуры, мы — многія кіраўнікі — пра гэта ўспамінаем з цеплынёй і надзеяй на яго адраджэнне.

— Культура — тая сфера дзейнасці, якая па сутнасці з’яўляецца візітнай карткай любой краіны. Пры дапамозе культуры больш паспяхова ўсталяваюцца, развіваюцца і эканамічныя сувязі. Беларусь, якія жывуць за мяжой, могуць спрыяць будаўніцтву краіны, мэтай якой становіць сур’ёзна вышыні на многіх паказчыках у шэрагу сектараў эканомікі. Якія культурныя праекты, на ваш погляд, маглі б гэтаму садзейнічаць?

— Упэўнена, што да найбольш эфектыўных праектаў у вырашэнні гэтых задач варта аднесці Дні беларускай культуры ў тым ці іншым рэгіёне Расіі, а разам з гэтым арганізацыя беларускіх нацыянальных кірмашоў.

На жаль, у апошнія гады па рэгіёнах Расіі “падарожнічаюць прадпрыемальнікі”, якія рэалізуюць нібыта беларускую прадукцыю, а на самой справе — кітайскі шырпажы. Падобны гандаль, лічу, толькі падрывае імідж беларускіх прадпрыемстваў. І гэта вельмі сумна...

— Ці чытаеце вы нашу газету “Культура”, наш сайт kimpres.by?

— Мы не толькі чытаем Партал штотыднёвай грамадска-асветніцкай газеты “Культура”, але часам накіроўваем свае матэрыялы на адрас рэдакцыі гэтага выдання. Нам падабаецца аператыўнае размяшчэнне інфармацыі на сайце газеты. Практычна сайт газеты — гэта наш даведнік па мерапрыемствах культуры, якія праходзяць у Беларусі і гэта для нас вельмі важна.

Мы былі б вельмі рады, калі б паміж Самарскай абласной грамадскай арганізацыяй беларусаў і выхадцаў з Беларусі “Руска-Беларускае Братэрства 2000” і газетай “Культура” былі б усталяваны ўзаемавыгадныя партнёрскія адносіны.

Брэсцкая крэпасць-герой... Маленькі кавалачак зямлі, які стаў легендарным на ўсе часы. Наймагутная сіла духа, бязмежная мужнасць і любоў да Айчыны абаронцаў Цытадэлі залатымі літарамі ўпісаны ў скрыжалі гісторыі народнай баявой Славы. Сёння гэтую крэпасць ведаюць ва ўсім свеце. У гонар яе герояў напісаны кнігі і шматлікія артыкулы, створаны карціны, скульптуры, графічныя цыклы, адзняты кінафільмы, пастаўлены спектаклі, складзены песні, паэмы і вершы. І кожны, хто прыязджае ў Брэст, лічыць сваім абавязкам наведаць памятнае месца над Бугам і ўбачыць створаны там помнік, які мовай глыбкі, архітэктуры і дакументальных сведчанняў паказвае веліч подзвігу, здзейсненага восемдзясят гадоў таму на гэтай старажытнай зямлі, ля гэтых свяшчэнных сцен і казематаў.

Мемарыял паўстаў паўстагодзям таму, і сёння засталася ўжо не так многа сведкаў яго нараджэння ў няпростых умовах, не кажучы пра тое, што практычна нікога (акрамя аднаго ўдзельніка) з вялікага калектыву аўтараў-стваральнікаў не засталася ў жывых. Ды і імёны іх — хто сёння, акрамя спецыялістаў, можа назваць, не згадваючы ў энцыклапедыі і даведнікі?

Але павінен сказаць, што работа па праектаванні і будаўніцтве мемарыяла "Брэсцкая крэпасць-герой" ішла на маіх вачах, бо якраз у другой палове 1960-х і пачатку 1970-х я працаваў у апарате Міністэрства культуры БССР у якасці рэдактара мастацка-экспертнай калегіі, потым быў прызначаны інспектарам па ахове помнікаў гісторыі, культуры і архітэктуры. А пасля, у 1970 — 1980-я гады, як мастацтвазнаўца часта ўваходзіў у склад рэспубліканскіх экспертных саветаў па манументальным мастацтве. І так адбылося, што я непасрэдна быў сведкам таго, як праектаваліся і будаваліся вядомыя помнікі і мемарыялы таго перыяду (ад манумента падполшчыкам Асіпгорфа, мемарыялаў у Хатыні, Шунеўцы, Ушаце — да Кургана Славы на 21-м кіламетры Маскоўскай шашы, помнікаў Купале ў Мінску, Леніну ў Пінску і Салігорску, Скарыне ў Полацку, Маці-партрыцты ў Жодзіна).

У гэтым шэрагу мемарыялаў "Брэсцкая крэпасць-герой" займае асобнае месца, бо практычна ўся гісторыя яго стварэння праходзіла на маіх вачах. Так, мінула шмат часу з дня адкрыцця гэтага знакавага помніка, і многія моманты гэтай няпростай гісторыі сённяшнім пакаленню ўжо невядомы. Таму хачу зараз падзяліцца пра тое, што мне помніцца з тых часоў, і што, хачу верыць, будзе для чытачоў цікава.

"ЗАГАД № 1" НА ШМАТКУ ПАПЕРЫ...

Праз 15 гадоў пасля гераічнай Брэсцкай эпопеі, па ініцыятыве камандавання Брэсцкага гарнізона, а таксама маршала Сямёна Шмаценкі і Сяргея Смірнова ў пачатку лістапада 1956 года быў адкрыты Музей абароны Брэсцкай крэпасці. У адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў БССР ад 29 красавіка 1967 года пачалася падрыхтоўчая работа па

Ля свяшчэнных сцен

Скульптурная кампазіцыя "Мужнасць". Фота з архіва А. Кібальнікава

Гісторыя стварэння мемарыяла — з першых вуснаў

ўшанаванні памяці абаронцаў крэпасці ў скульптурных і архітэктурных вобразах. Мала хто ведае, але ўпершыню пра мужнасць абаронцаў крэпасці над Бугам раскажаў у артыкуле "Год таму ў Брэсце" 27 чэрвеня 1942 года ў газеце "Красная Звезда" палкоўнік М.Талчанаў. У прыватнасці, там гаварылася: "Нядаўна нашымі часцямі захоплены выключна цікавы дакумент (баявое даясенне штаба 45-й нямецкай пяхотнай дывізіі — Б.К.). Гаворка ідзе пра гераічную барацьбу савецкага гарнізона Брэста, які быў падвергнуты раптоўнаму нападу колькаска пераўзыходзячымі сіламі ворага ў першы дзень вайны. Нават фашысты, уражаныя і агаломшаныя веліччу духа байцоў Чырвонай Арміі, вымушаны былі працадзіць праз зубы прызнанне неўміручага подзвігу абаронцаў Брэста. Такая праўда пра ўзвішце немцамі Брэста стала, насуперак іх волі, набываючы галаснасці і напоўніла нашы сэрцы гордасцю за першых бессмяротных герояў Айчынай вайны!" Так, фактычна з паведамлення ворага, савецкія людзі ўпершыню даведліся аб падрабязнасцях пра Брэсцкую крэпасць. Дадам, што гэты нямецкая дывізія ў лютым 1942 года была разгромлена пад Арлом і ўвесь яе архіў з "Баявым даясеннем аб узв'язі Брэст-Літоўска" трапіў у рукі нашых салдат.

Але, на жаль, шлях да паясаванай славы аказаўся доўгім і няпростым. Подзвіг лета 1941-га цягліва чакаў свайго трыумфу. І — дачакаўся. Першыя артыкулы

пра абарону крэпасці, праўда, заснаваныя на чутках, з'явіліся ў канцы 1940-х. У 1951 годзе пры разборцы завалаў казарм ля Брэсцкіх варот, у палівай сумцы невядомага забітага байца былі знойдзены рэшткі Загада №1 ад 24 чэрвеня 1941 года. Гэты напісаны алоўкам на паперы дакумент раскрыў нам імёны камандзіраў тых апошніх абаронцаў цытадэлі. Вось тыя чатыры прозвішчы: капітан Зубакоў, палкавы камісар Фамін, старшы лейтэнант Семяненка і лейтэнант Вінаградцаў. У 1956-м быў пастаўлены мастацкі фільм "Бессмяротны гарнізон" З.Аграненкі і Э.Ціссэ па сцэнарыі К.Сіманова, які быў уганараваны прэміяй Венецыянскага кінафестывалю. А ў наступным годзе выйшла ў свет дакументальная кніга Сяргея Смірнова "Брэсцкая крэпасць", якую ў 1964-м пісьменнік адрадаваў і дапоўніў новымі фактамі, атрымаўшы за яе Ленінскую прэмію. Можна лічыць, што гэты кніга з'явілася першым сур'ёзным літаратурным паняманнем у гонар першых герояў Вялікай Айчыннай.

РУКА ўСЕМАГУТНАГА КІБАЛЬНІКАВА...

З'яўленню на карце галоўных славунасцяў СССР мемарыяльнага ансамбля "Брэсцкая крэпасць-герой", на мой погляд, спрыяў удаля збег акалічнасцяў: наданне Дню Перамогі статусу дзяржаўнага свята (з 1965 года 9 Мая стала працоўным днём), даследчы энтузіязм Сяргея Смірнова ды дзейнага падтрымка яго намаган-

няў кіраўніцтвам Брэсцкай вобласці і ўсёй рэспублікі. Раённікам аб стварэнні на руінах Цытадэлі мемарыяла папярэднічала, зразумела, прываенне ёй 8 мая 1965 года ганаровага звання "Брэсцкая крэпасць-герой".

Такім чынам, у адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў БССР ад 29 красавіка 1967 года пачалася падрыхтоўчая работа па ўшанаванні памяці абаронцаў крэпасці ў мастацкіх вобразах. Праз паўстагодзям пасля адкрыцця мемарыяла ў 1971-м нам здаецца, што ён іншым і быць не мог. Такім ён стаў для нас зразумелым, блізім і звыклым. Але, на самой справе, шмат конкурсных праектаў тады нараджалася, прапаноўвалася, абмяркоўвалася, адхілялася. Творчы напал у скульптураў і архітэктараў зашкальваў. Нават некаторыя студэнты тэатральна-мастацкага інстытута, вучні Андрэя Бембеля, у прыватнасці, Анатоль Арцімовіч, Аляксандр Велікознаў, Барыс Івонцёў і іншыя, імкнуліся па меры сваіх сіл унесці ўклад у распрацоўку таго ці іншага праекта. А пяцікурснік Анатоль Арцімовіч, напрыклад, атрымаў дыплом і зааховальную прэмію за ўдзел у конкурсе, пасля чаго Андрэй Ануфрыевіч запрасіў яго ў сваю творчую групу па праектаванні Брэсцкага мемарыяла. Ведаю, што Арцімовіч паспеў распрацаваць чарыжы амаль усіх мемарыяльных кропак для фартоў крэпасці, і разам з архітэктарам Юрыем Казаковым вельмі дапамог Бембелю ў канчатковай

Скульптурная кампазіцыя "Смага".

В.Занковіч. "Героям граніцы, жанчынам і дзецям, якія мужнаюць сваёй крочолі ў бессмяротнасць". 2011 год.

мадэліроўцы Зоркі — Галоўнага ўвахода крэпасці.

А.Арцімовіч: "Калі ішла работа па ўваходу ў Брэсцкую крэпасць, мне з Юрыем Казаковым удалося пераканаць Бембеля адмовіцца ад рэльефаў на ўнутраных "сколах" зоркі. Гэты варыянт, які мы спраектавалі, тады і пайшоў у рабочыя чарыжы. Пры гэтым, як ні дзіўна, мяне не ўключылі ў аўтарскую групу".

Менавіта так: у канчатковы аўтарскі калектыў Арцімовіч не трапіў. Чаму не трапіў? Я і зараз дакладна не ведаю. Можна, з-за нейкага творчага канфілікту з кіраўніком групы — усемагутным маскоўскім скульптарам Кібальнікам? Для ўсіх стала нечаканасцю, што замест Арцімовіча Аляксандр Паўлавіч настаяў на ўключэнне ў склад калектыву свайго зяця, 37-гадовага скульптара Уладзіміра Бабыля. Ніхто не ведаў пра яго мінулыя заслугі ў мастацтве, апроч таго, што ён у пачатку 1960-х разам з дзясяціма іншымі саўтарамаі дапамагаў Кібальніку ў праектаванні помніка Леніну для Масквы. Пяць архітэктараў нават напісалі ліст у ЦК КПБ у падтрымку Арцімовіча, але гэта не дапамагло...

А вось асабіста ў мяне з Кібальнікам склаўся вельмі даверлівы адносіны. Мы часта сустракаліся і ў яго вельмі майстарні, спецыяльна прыстасаваннай для распрацоўкі Брэсцкага праекта мемарыяла, па вуліцы Апанаскага ў Мінску (зараз вуліца Кальварыйская); вялі бядседы за "крутым" сталом у рэстаране "Мінск", успамінаючы нашу агульную "малую радзіму" на зямлі бльой Вобласці Войска Данскога. Ён шмат раскажаў мне пра сваё дзяцінства ў вёсцы Арэ-

хава на рацэ Мядзвельца, пра вучобу ў Саратаўскім мастацкім тэхнікуме, пра сваіх любімых паэтаў Маякоўскага і Ясеніна. Менавіта за шырока вядомы помнік Маякоўскаму на плошчы яго імя (зараз — Трыумфальная) у Маскве ён атрымаў Ленінскую прэмію, і помнікі Ясеніну для той жа Масквы і Рязані скульптар таксама зрабіў, толькі пазней. Быў жыццёвым, вельмі рухавым, з вялікай чорнай барадой, моцнымі рукамі і пранізлівым позіркам. Нагадаў былінная волата з рускіх народных казак. Менавіта такім яго адлюстравалі скульптары на надмагільным помніку на Навадзевічых могілках і на мемарыяльнай дошцы дома на Кацельніцкай набярэжнай, дзе жыў мастак.

Так, маэстра любіў добра выпіць, незалежна ад часу сутак, — пры гэтым ніколі не губляў галавы, заўсёды трымаў "форму". Здароўе ў яго было зайдзронае. Што мне яшчэ ў ім падабалася, дык тое, што як мастак і чалавек ён ніколі не паказваў сваю перавагу, хоць быў абласканы вялікім дзяржаўным ўзнагародамі і шырокай вядомасцю ў культурным свеце. І нам не перашкаджа-

ла тое, што Кібальнікаў быў старэйшы за мяне на цэлыя 28 гадоў.

Праўда, аднойчы пры канчатковым прыёме Дзяржаўнай камісіяй скульптуры “Мужнасць” (яшчэ да фармоўкі) я дазволіў сабе выказаць свае крытычныя заўвагі наконт нейкай нядбайнасці ў выкананні двух з пяці тэматычных барельефаў на тыльным баку манумента — “Штыкавая атака” і “Подвиг артылерыстаў”. Мяне падтрымала большасць членаў камісіі, уключаючы намесні-

імя Горкага, і наша біседа працягнулася да самага вечара. Перад развітаннем яна запрасіла мяне прыехаць на яе юбілейны — саракавы год нараджэння ў сакавіку таго ж года. Святкаванне яна планавала правесці ў кватэры бацькі ў знакамітым доме № 1/15 на Кашельніцкай набярэжнай. За запрашанне я, канешне, падзякаваў, але вельмі пра сябе здзівіўся: рашыў, што гэта будзе проста жэст ветлівасці добра выхаванай жанчыны. І не паехаў. Павіншаваў тэлеграмай. Больш з Аляксан-

толькі аднаго салдата і зрабіць яго цэнтральнай скульптурай, прычым — не больш за сем метраў. Але для такога маштабнага мемарыяла гэтага падалося вельмі мала, і тады па патрабаванні Кібальнікава і Бембеля пры падтрымцы ўсіх сааўтараў-архітэктараў памеры помніка павялічылі больш чым у пяць разоў. Гэтую ідэю падтрымаў і першы сакратар ЦК КП Беларусі Пётр Машэраў, які па сутнасці стаў натхніцелем і арганізатарам гэтага скульптурна-архітэктурнага ансам-

9-й пагранаставы лейтэнанта Андрэя Кіжаватава стаялі насмерць пагранічнікі, з’явілася скульптурная група аўтарства Валянціна Занковіча “Героям граніцы, жанчынам і дзецям, якія мужнасцю сваёй крочылі ў бессмяротнасць”. Па вялікім рахунку, ідэя гэтага твора — вынік сумеснай работы скульптара і пагранічнікаў. Так, спачатку Занковіч прапаноўваў увекавечыць толькі воінаў, але пагранічнікі папрасілі ўключыць яшчэ і семі герояў, бо пры абаро-

Кібальнікавым і Бембелем, якія закралі, у асноўным, скульптурнай часткі — кампазіцыі “Мужнасць” і “Смага”. Ды і наконт Галоўнага ўвахода ў крэпасць было зламана шмат дэдаў. Усе гэтыя канфлікты, зразумела, былі вядомы там, “наверсе”, але Машэраў умела іх згладжваў, асабіста наведваючы і часовую спецыялізаваную майстэрню Кібальнікава (на супраць Кальварыйскай могілак), і майстэрню Бембеля на Беларускай, 42. Вывязджалі ў Брэст, некалькі разоў назіраў за ходам будаўніцтва помніка.

Аднойчы, здаецца, вясной 1968 года, калі праца над праектам ішла ў поўным разгары, я рызвыкнуў выказаць сваю начальніку —

да Усходняга вала, паўночна-ўсходнюю частку Кобрынскага ўмацавання і Цытадзлі.

Мне падабаецца, што аўтары вырашылі ўвесь комплекс як Помнік з вялікай літары, што свярджае подзвіг у імя жыцця. Гэта значыць, раскрылі трагедыю і ўвекавечылі аптымістычныя ў ёй — акцэнтавалі не гібель герояў, а іх жыццё, іх бессмяротнасць, іх барацьбу і веру ў перамогу. Аптымістычная трагедыя — людзі аддавалі жыццё, свярджалі чыяццё! Нават тая цяжка параненая байца, хто апынуўся ў палоне — у фашысцкіх канцлагерах (ад маёра Петра Гаўрылава і капітана Івана Зубачова да старшага лейтэнанта Акіма Чорнага, лейтэнанта Анатоля Вінаградва і медсястры Праскоіі Ткачовай), вялі сябе звышгодна.

Гэты жыццесвярджальны пачатак абумовіў ідэйна-мастацкі лад ансамбля, разлічанага на паслядоўнае ўспрыманне яго ў прасторы і часе. Тое дало аўтарам магчымасць скіроўваць эмоцыі глядачоў павадле класічных законаў драматургіі. Першае непасрэднае ўражанне наведвальніка мемарыяла па ступова ўзмацняецца па меры набліжэння да знакавага ідэйна-мастацкага цэнтра, да кульмінацыі. Менавіта тут знаходзіцца ядро ансамбля — так званы манумент “Мужнасць”, Кібальнікаў называў яго проста — “Салдат”.

А завяжэй усёй прасторавай кампазіцыі тэрыторыя мемарыяла з’яўляецца Галоўным ўваход, на мой погляд, лепшая частка ўсяго комплексу. Ён уявіў з сябе маналітычны бетонны блок, урэзаны ў вал крэпасці, з прасечанай у ім чырвона-армейскай пішчанковай зоркай — сімвалам нязломнай магутнасці Чырвонай Арміі. Унутраная прастора ўвахода — бяскончы рытм шматрадова перакрываючых аб’ёмаў і плоскасцей, што сыходзяцца ўверсе. Утвараюцца своеасаблівыя прапелі, якія выдудуць унутр крэпасці.

Моцны эмацыянальны эффект узнікае ад дэкаратыўна-мастацкай шматколернай падсвяткі праз сістэму пражектараў і святлынікаў. У гэтую ж прастору арганічна ўключаны руіны казематаў Усходняга вала. Тут, справа на сцяне, — адліты ў бронзе тэксты Указа Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР на рускай і беларускай мовах аб прысваенні Брэсцкай крэпасці ганаровага звання “Крэпасць-герой”. Суровы матэрыял увахода — літы бетон, такі самы бетон, з якога ў цяжкія дні ваіны адлівалі абарончыя збудаванні пад Масквой і Ленінградам, Сталінаградом і Севастопалем, Смаленскам і Тулай, Ржэвам і Варонежам...

Барыс КРЭПАК

Заканчэнне —
у наступных нумарах “К”.

і казематаў...

Будуецца мемарыял...

ка міністра культуры Арсена Ваніцкага, намесніка старшыні Дзяржаўнага БССР і тагачаснага кіраўніка Саюза архітэктараў БССР Юрыя Шпіта, архітэктара Сяргея Баткоўскага і скульптара Анатоля Анікейчыка. На працякі гэтых заўваг патрабавалася б, можа, некалькі гаўдзін, але больш. Але як толькі аўтобус з камісіяй знік, Кібальнікаў усе заўвагі праігнараваў і ўзмахам магутнай рукі даў распараджэнне фарматарам тут жа фармаваць усе барельефы.

Потым мне пералалі, што Аляксандр Паўлавіч вельмі на мяне разліваўся. Я, канешне, у душы шкадаваў аб сваім учынку: мабыць, забыў беларускую прымаўку: “дзе сава і сьчч, там носа не тыч”. З іншага боку, ведаў, што Кібальнікаў будзе чалавекам абсалютна незлапамытным — хутка адыходзіў ад такога ролу крыўдаў. І гэта мяне супакоіла.

Зімой 1973 года, будучы ў Маскве, я сустрэў яго на пленуме праўлення Саюза мастакоў СССР на Гаголеўскім бульвары, 10. І ён, да майго задавальнення, дэцля абняў мяне і зацігнуў “на чарачку” на першы паверх, дзе пастаянна працавала любімая ўсімі мастакамі краіны шумная і рознагалосая кафешка. У выніку нашай вячэры Аляксандр Паўлавіч запрасіў мяне назіраць у сваю майстэрню на Верхняй Маслаўцы. Там мы прыёмна правалі некалькі гаўдзін. Пра той выпадак на Брэсцкім мемарыяле ён нават і не ўспомніў. Я таксама прамаўчаў.

Потым у майстэрню зазірнула ягоная вельмі сімпатычная дачка Валянціна Аляксандраўна, філолаг, тагачасны рэдактар кінастудыі

драм Паўлавічам і яго дачкой я не бачыўся...

А Пачыналася Усё Так...

Для распрацоўкі праекта Брэсцкага мемарыяла ў выніку праведзеных некалькіх усеаюзных і рэспубліканскіх конкурсаў быў зацверджаны — па дырэктыве “зверху” — канчатковы аўтарскі калектыў, які ўзначаліў народны мастак СССР, лаўрэат Ленінскай і Дзевох Сталінскіх прэмій скульптар Аляксандр Кібальнікаў. У склад гэтай групы ўвайшлі скульптары Анрэі Бембель і Уладзімір Бабыль, архітэктары Віктар Волчак, Валандын Занковіч, Юры Казак, Алег Стаховіч, Георгій Сысоєў і Уладзімір Кароль, які нездоўга да таго атрымаў званне народнага архітэктара СССР. Кожнага з іх, акрамя Бабыля, я добра ведаў і часта (з Каралём — ралізей) сустракаўся на розных творчых і жыццёвых шляхах-дарогах. А з некаторымі (Казак, Волчак, Занковіч, пра Кібальнікава я ўжо казаў) быў у блізкіх стасунках, як гаворыцца, “на дружескай нозе”. Прайшлі гады. І з гэтага творчага калектыва на сённяшні дзень у жывых застаўся толькі адзін, “апосты магіканін” тых часоў, — скульптар і архітэктар, лаўрэат Ленінскай прэмій і Дзяржаўнай прэмій БССР Валянцін Занковіч, для якога лёс Брэсцкага мемарыяла і перспектывы яго далейшага існавання і сёння — на першым плане яго інтарэсу.

Мала хто ведае, але першапачаткова на тэрыторыі крэпасці планавалася зрабіць толькі штык-абеліск і групу байцоў-чырвонаармейцаў. Потым з гэтай групы вырашылі вылучыць фрагмент

Яны стваралі мемарыял. У цэнтры — кіраўнік аўтарскага калектыву Аляксандр Кібальнікаў.

бля. Па яго задумцы, рэалізацыя зацверджанага праекта павінна была адбыцца аб’язкова да 30-годдзя з дня пачатку абароны Цытадзлі, а ўжо потым па новым праекце працягнуць будаўніцтва мемарыяла другой часткі.

Помню, што менавіта ў гэты час была прынята сумесная пастанова Міністэрства культуры БССР і Брэсцкага аблвыканкома аб аб’яднанні планавых архітэктурных аб’ектаў і дзеючага Музея абароны Брэсцкай крэпасці ў аліжны мемарыяльны комплекс “Брэсцкая крэпасць-герой”. Дарчы, мне яе давялося рэдагаваць. Такім чынам узнікла перадумова да ўключэння ў план новых элементаў, звязаных з героіка-патрыятычнай тэмай, уключаючы кардынальнае пашырэнне музея. Прычым планавалася, што на тэрыторыі крэпасці буддуць усталяваны яшчэ некалькі знакавых скульптурных кампазіцый, прысвечаных канкрэтным абаронцам крэпасці: П.Гаўрылава, А.Наганаву, І.Зубачову, Я.Фаміну, У.Шаблюўскаму, І.Акімачкіну, іншым героям, а таксама тым драматычным падзеям, якія адбыліся ў розных месцах крэпасці. Але ідэя, звязаная з мастацтвам скульптуры, рэалізавана не была. Аб’ектыўных і суб’ектыўных прычын, навяняных гарбачоўскай перабудовай і развалам СССР, для гэтага было шмат.

Толькі праз 40 гадоў, у 2011-м, тут, насупраць Тэраспальскіх варот, дзе пад камандаваннем начальніка

не крэпасці жанчыны і дзеці таксама пераносілі ўсе фізічныя і душэўныя пакуты, нягоды і бедствы. Дадам, што гэты помнік атрымаўся паспраўдному народным: ён быў створаны на ахвяраванні пагранічнікаў, ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, мезанатаў, прадстаўнікоў арганізацый пагранічных службаў Расіі, Украіны і Казахстана. Па словах намесніка Дзяржпрагранкамітэта Беларусі палкоўніка Васіля Гарбаценкі, кошт помніка склаў больш за 300 тысяч долараў.

ВІЗУАЛІЗАЦЫЯ АПТІМІСТЫЧНАЙ ТРАГЕДЫИ...

Але гэта я дазволіў сабе забегчы наперад. Вяртаюся “на старт” маіх успамінаў. З самага пачатку прашы над праектам мемарыяла для аўтараў было зразумела: менавіта крэпасць і тое, што ад яе засталася, павінны стаць асновай скульптурна-архітэктурнага ансамбля ў якасці нямых сведкаў бессмяротнага подзвігу. Гэтай задуме было падпарадкавана ўсё ў рабоце калектыву: вывучэнне фондаў музея абароны крэпасці, і спецыяльных ваенных дакументаў, і сустрэчы з яшчэ жывымі абаронцамі цытадзлі і з пісьменнікам Сяргеем Смірновым, і грунтоўнае даследаванне саміх казематаў і валоў крэпасці, і выкараненне новых тэхналогій для стварэння архітэктурна-пластычных элементаў мемарыяла.

Канешне, і ўнутры калектыву было нямала творчых канфліктаў, асабліва паміж

міністру культуры Міхалю Аляксандравічу Мінковічу крамольную думку: мо ці не лепш было б захаваць, закансерваваць руіны, казематы, валы, ірвы, рэшткі былых збудаванняў, выкарыстаўшы для гэтай мэты ўсе дасягненні сучаснай навукі і тэхнікі, улічваючы, што цяжка параненая герцайна крэпасць як гістарычная рэліквія ўжо сама па сабе з’яўляецца ўнікальным помнікам чалавечай мужнасці. І навошта тут грандэзныя рукатворныя скульптуры і іншыя архітэктурна-пластычныя аб’екты? Дастаткова — і аднаго адпаведнага музея. Але ў адказ — толькі ўсмішка; маўляў, заналта малыды, каб так недарэчна, непрадбачліва разважаш. І выразна дадаў, каб я, шатаны супрацоўнік Міністэрства культуры, не забываўся на тое, што існуе адпаведная гістарычная дзяржаўная пастанова...

Карацей кажучы, на практыцы адбылося нешта кампраміснае. З архітэктурна-мастацкага погляду мемарыял усё ж не проста ўлісаўся ў панараму крэпасці, але і спалучыўся ў нейкае цэлае з гэтымі ўнікальнымі матэрыяльнымі сведчаннямі рознага лета 41-га, і ў той жа час стаў натуральным кампазіцыйным цэнтрам усёго горада Брэста. Ансамбль ахвупіў тэрыторыю, якая прымыкала да ракі Мухавец, ад перакрываючага вуліц Маскоўскай (цяпер праспект Машэрава) і Івана Зубачова (капітана Чырвонай Арміі, мужана абароны крэпасці ў раёне Холмскіх варот)

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экспурыйнае бюро)
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.".

Выставы:
■ Выставачны праект **"Чаму Ты Мяне пакінуў?"**, які рэпрэзентуе самую трагічную і таямнічую падчас усяго евангельскага апавядання падзею — распяцце Ісуса Хрыста — да 13 чэрвеня.
■ **"Фердынад Рушчыц"**: віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Віртуальная выстава твораў Вітала Чарнабрысава **"Вангогісты Гаген"**.
■ Віртуальная выстава **"Акарэзальны медытацыі Вячаслава Паўлаўца"**. Са збору Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78
Пастаянныя экспазіцыі:
■ **"Інтэр'еры шляхецкай сядзібы"**.
■ **"Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча"**.
■ **"Сядзібы партрэт XVII — сяр. XIX стст."**.
■ Выстава мастацкай фатаграфіі **"У пейзажу няма дрэннага надвор'я"** Ірыны Савосінай — да 8 чэрвеня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава **"Повязь часоў"**,

якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ **Займальныя майстар-класы** па саломаллячэнню, выбару традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля цз 12:00 да 20:00
■ **І Дзіцячае міжнароднае біенале** — да 13 чэрвеня.
■ Выстава жывапісу Алены Шлегель **"Калекцыя ілюзій"** — да 4 ліпеня.
■ Выстава дэкарэтыўна-прыкладнога мастацтва Алы Непачаловіч **"Патаемнае"** — да 4 ліпеня.
■ Выстава фатографіа Вячаслава Бахметава **"Сярэбраны альбом"** — да 4 ліпеня.
■ Трэйца **"Выстава скетчбукаў"**.
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47
Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00
■ Міжнародная выстава **"Гравюра без межаў"** — да 11 ліпеня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.

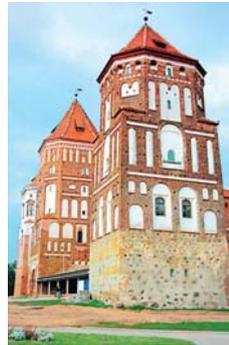
НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект **"Захавальнікі"** (куфры,

шкатулкі, скрыні) — да 20 верасня.
■ Міжнародны выставачны праект **"Castrum doloris. Пахавальныя цырыманіял нясвіжскага двара"**. У складзе пастаяннай экспазіцыі.
■ Выставачны праект **"Адбіткі часу і веры"** — да 30 чэрвеня.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава работ Аксаны Аракчэевай **"Зямля красуе добрымі людзьмі"** — да 15 ліпеня.
Ратуша
г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г. л. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія **"Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі"**.
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі **"У госці да Пана Каханку"**.
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі **"Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя"**.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

Прывід "Чорнай панны..." вяртаецца

27 — 28 мая Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы аднавіў спектакль "Чорная панна Нясвіжа", пастаўлены рэжысёрам Валерыём Раеўскім амаль 20 гадоў таму.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Калі больш дакладна, дык тая колішняя прэм'ера ладзілася 29 снежня 2000 года — літаральна за два дні да пачатку новага тысячагоддзя. Спектакль, які і аднайменны твор Аляксея Дударава, — гэта аўтарскі, на свой лад трансфармаваны пераклад гісторыі пра каханне Жыгімонта Аўгуста і Барбары Радзівіл: палія заўчаснай смерці маладага жанчына стала зданню ў Нясвіжскім палацы. Дзякуючы мастаку Барысу Герлавану, тая пастаўка заставалася адной з самых прыгожых. Дый увугле, багата касцюмаваныя спектаклі, дзе герайні ледзь паспяваюць змяняць сукенкі, — мара многіх глядачоў і асабліва глядачак.

Цяперашнюю прэм'еру, як з гонарам паведамілі ў тэатры напярэдадні, рыхтавалі ўсяго месяц. У ролі Боны Сфорцы выйшла Ала Ельняшэвіч, якая без малага паўстагоддзя працуе ў Купалаўскім. Барбарай (і адначасова падобнай да яе распустыняй Бжэнкай) паўстала Таіса Увядзенская. Былая гамілячanka, яна дзевяць гадоў таму атрымала актёрскую адукацыю ў Вышэйшым тэатральным вучылішчы (інстытуце) імя М.Шчэпкіна пры Дзяржаўным акадэмічным Малым тэатры Расіі, некаторы час іграў у Маскоўскім абласным тэатры імя А.Астроўскага, потым — у разнастайных антрэпрызах. І нарэшце вярнулася ў Беларусь. Жыгімонтам выступіў Міхаіл Світа, які ў "Паўліны" іграе пана Быкоўскага. Васіль Сушыцкі, што паспеў пабываць бацькам Паўлінкі, цяпер ператворыцца ў Радзівіла Рудага. Станіслаў Арцём'еў — у Радзівіла Чорнага. Далучыўся да каманды і Уладзімір Іваню (Мнішак, памагаты Сфорцы). Ён працаваў у Маладзёжным тэатры, ТЮГу, Тэатры-студыі кіна-акцёра, а пачынаў свой творчы шлях з РТБД, калі той яшчэ называўся "Вольнай сцэнай". І срод іншых роляў удзельнічаў там у спектаклі па п'есе Раісы Баравіковай "Барбара Радзівіл".

Але ж актёрскі склад "Чорнай панны Нясвіжа" гэтым не вычэрпваецца, бо спектакль насамрэч "густанаселены", у тым ліку фрэйлідамі і анёламі.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ **29 мая** — **"Травіята"** (опера ў 4-х дзеях) Дж.Вердзі. Дырыжор — Дзмітрый Мацвіенка.
■ **30** — **"Лебядзінае возера"** (балет ў 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. Дырыжор — Уладзімір Авадок. Прэм'ера.
■ **30** — **Канцэрт "ContraBass-LIVE"**. Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 18.30.
■ **1 чэрвеня** — **Канцэрт балетнай школы Вежнавец**. Дырыжор — Мікалай Калядка.
■ **2** — **"Карміна Бурана"** (вакальна-харэаграфічнае прадстаўленне ў адной дзеі) К.Орфа; **"Кармэн-сюіта"** (балет у адной дзеі) Ж.Бізе — Р.Шчадрына. Дырыжоры —

Мікалай Калядка, Алег Лясун.

■ **3** — **"Чароўная флейта"** (опера ў 2-х дзеях).

Дырыжор — Іван Касцяцін.

■ **4** — **"Шчаўкунок"** (опера ў 2-х дзеях) П.Чайкоўскага.

Дырыжор — Іван Касцяцін.

■ **5** — **"Тоска"** (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

■ **29 мая** — **"Вясёлы Дарафей"** (інтэрактыўная казка) Н.Гернет.

■ **30** — **"Воўк і раз, два, тры..."** (казка ў 2-х дзеях) Н.Мацяш.

■ **5 чэрвеня** — **"Ямелева шчасце"** (па матывах рускіх народных казак). Пачатак спектакляў аб 11-й.